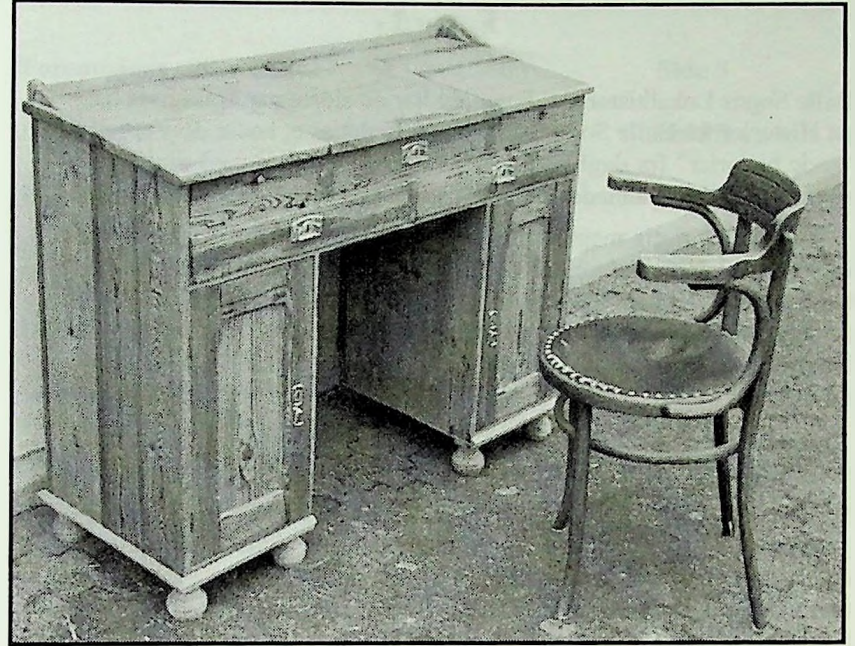

Balle Nedergaard fra 1700.

Tegnet 1991 af Jorgen Michaelsen.

Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns
Lokalhistoriske Forening
2008

Lærer Johan P. Torpe's stol og pult fra 1906, Øster Bording Skole

Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns
Lokalhistoriske Forening
2008

Forord

Balle Sogns Lokalhistoriske Forening har de sidste par år udgivet hæftet Historier fra Balle Sogn. Vi mener selv det er et hæfte der fortæller "gode historier" fra dagligdagen i Balle sogn, som er med til at holde de historiske begivenheder levende i sognet.

Vi har fået rigtig megen ros for hæfterne, som vi har erfaret er blevet et stort samleobjekt, men vi må meddele, at de to første årgange er totalt udsolgt. Vi har også erfaret at hæftet i stor udstrækning er købt af personer med interesse for lokalhistorie fra Balle sogn. Hæfterne er brugt som julehilsen til familie og venner, endda så langt væk som Amerika.

Det er derfor med glæde at vi kan præsentere et nyt hæfte med historier fra Balle sogn. Vi prøver at bringe både nye og gamle historier, og så vidt muligt dækkende hele sognet.

Alle vore medlemmer modtager automatisk et hæfte. Skulle du have brug for flere er du velkommen til at kontakte en fra bestyrelsen, som vil sørge for at du får hæftet leveret - tilsendt, for en pris af 25 kr. Udenbys må der regnes med et portotillæg. Du kan naturligvis også selv afhente hæftet hos en fra bestyrelsen, og endelig har vi hæftet til salg i flere forskellige forretninger.

Vi har de sidste mange år indsamlet historier og beretninger fra dagligdagen i Balle sogn, og vi har forsket i gamle bøger og protokoller om sognet. *Måske har du en historie eller en ide, som vi kan bringe til næste år?* Kontakt en fra bestyrelsen og vi kan tage en snak om det.

Ligeledes vil vi gerne have lov til at låne - kun låne - billeder, som kan være fra dagligdagen, om personer, huse, gårde eller landskaber. Arbejdsbilleder af såvel personer som husdyr fra dagligdagen ved landbruget i Balle sogn er også velkomne.

Vi håber at dette hæfte vil være til glæde for dig og din familie.

Bestyrelsen

Indhold

Foreningens stifter død	Side 5
Dræbt af et lyn	Side 5
Balle Friskole	Side 7
Erling Pihl - en kendt person i Øster Bording	Side 12
Grundtvigsk privatskole i Overgård	Side 21
Grundtvig som hordyrker	Side 23
Musikfamilien Hedegaard	Side 25
Den spanske syge i Øster Bording	Side 29
Den kloge mand fra Hvinningdal	Side 35
Maren fra Vester Bording	Side 39
Skovhus i Øster Bording	Side 42
Mit liv i halvtredserne	Side 46
Højholtgaard i Hvinningdal	Side 50
Døde efter fald fra hølæs	Side 54
Lærer Ejner Knudsen, Balle Kirkeby Skole	Side 57
Balle sogns arkiv	Side 60
Program for 2009	Side 62

Foreningens hjemmeside: www.balle-lokallhistorie.dk

Balle Sogns Lokalhistoriske Forening

Kontaktperson:

Vagn Lihn Kristensen

Anemonevej 7, Alderslyst

8600 Silkeborg

Tlf. 8682 4965 - e-mail: lihn@pc.dk

© 2008 Balle Sogns Lokalhistoriske Forening

Oplysninger fra hæftet, må gerne benyttes med henvisning til kilde.

Billederne i hæftet er fra foreningens arkiv, samt fotos af Vagn Lihn Kristensen m. fl.

Redaktion:

Vagn Lihn Kristensen

Anton Krogh

Bodil Skov

Korrektur:

Vagn Snede Pedersen

Hanne Arent

Lis Thavlov

Layout, dtp og omslag:

Frede Skipper

Hæftet koster 25 kr. og kan købes hos bestyrelsens medlemmer:

Vagn Lihn Kristensen, Anemonevej 7, 8600 Silkeborg - Tlf. 8682 4965

Anton Krogh, Violvej 12, 8600 Silkeborg - Tlf. 7576 1865

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5220

Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5780

Henning Due, Ørnsovej 23, 8600 Silkeborg - Tlf. 8681 0398

Hanne Just Pedersen, Ndr. Højmarksvej 25, 8600 Silke. - Tlf. 8696 9085

Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5296

Samt hos:

Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv, Hostrupgade 41 A - Tlf. 8722 1924

ISBN: 978-87-92128-01-0

Forlag: Lokalhistoriske Foreninger i Silkeborg Kommune

"Historier fra Balle Sogn" er udgivet i samarbejde med Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv.

Trykt hos Silkeborgs Kommunes Indkøbskontor.

Foreningens stifter død

Vagn Lihn Kristensen

Foreningens stifter og æresmedlem Svend Aage Sandberg Eriksen er død den 12. august 2008. Eriksen blev godt 83 år.

Eriksen der boede på Vammen plejehjem, har de sidste år været meget syg, dels af demens og tillige af cancer.

Eriksen blev sidste år æresmedlem af foreningen. Se artikel i 2007 hæftet.

Æret være Eriksens minde.

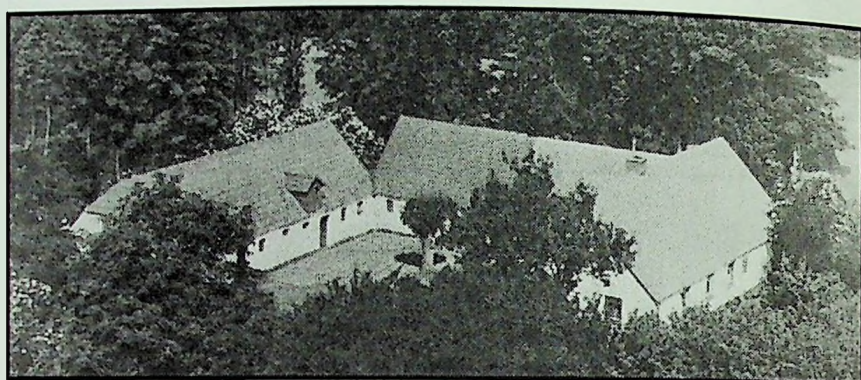
Dræbt af et lyn

Vagn Lihn Kristensen

I dagene 22.-25. juli 1901 gik et kraftigt tordenvejr hen over Jylland, og der opstod utallige brande. Flere personer omkom under uvejret, enten ramt af et lyn eller indebrændt, som følge af lynnedslag. I avisen fra de dage kunne man læse, at regnen væltede ned i spandevs med store ødelæggelser til følge. Man kunne også læse, at bolsmand Laurs Sørensen og hustru samt to børn var omkommet ved lynnedslag og brand i Brande, Them sogn.

På Hvinningdal Hede, Nørhedevej 27, boede arbejdsmand og husmand Anders Henriksen og hustru Dorthea Marie med deres fem børn. De var bestemt ikke blandt de mest velstående, men ved slid og sparsommelighed

Norhedevej 27, 1952

klarede de nogenlunde dagen og vejen. Besætningen på ejendommen bestod af en hest, to køer og en kalv. Endvidere var der seks høns.

Den 24. juli havde Dorthea Marie lånt en cykel hos en nabo for at hente medicin på apoteket i Silkeborg. På vejen hjem igennem Lysbro skov blev hun overrasket af et voldsomt tordenvejr, hvor himmel og jord stod i et. Her blev Dorthea Marie ramt af et lyn og styrtede med den lånte cykel. Hun blev sidst på eftermiddagen fundet død liggende med cyklen hen over sig.

Dødsannonce i Silkeborg Avis.

I gaar tog Herren pludselig til sig min
elskede Hustru og mine Børns altofrende
Moder Dorthea Marie Henriksen f. Pedersen
Hvinningdal Mark 24. juli 1901
Anders Henriksen
Begravelsen foregår Søndag kl. 10½ fra Hjemmet
til Balle Kirke.

For familien var det en frygtelig ulykke. Faderen stod nu alene med de fem børn, der var i alderen fra et til elleve år.

Kort tid efter opgav Anders Henriksen ejendommen, som gik på tvangsauktion og blev købt af Anton Gustavussen og hustru Ingrid Katrine.

Balle Friskole

Vagn Lihm Kristensen

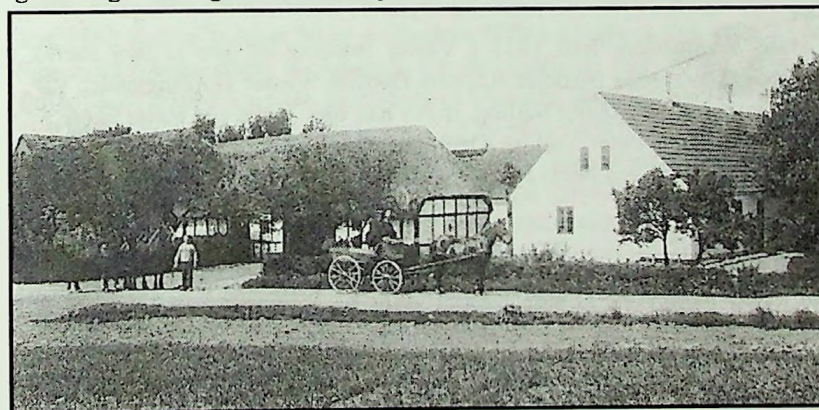
I 1866, da pastor Frederik Ditlev Møllers børn i Sejling Præstegård skulle begynde i skole, bad fru Jutta Bojsen Møller sin broder, seminarieforsøger Peter Bojsen, Gedved, om at finde en seminarist, som kunne være huslærer.

Det blev Niels Pedersen Stensballe, der kom til Sejling Præstegård, hvor han underviste pastor Møllers børn samt fem andre børn fra Sejling by. Lønnen var 50 rigsdaler for et år.

Balle Friskole

I efteråret 1867 begyndte J. P. Lillesø som lærer i Sejling Præstegård. Samtidig skulle han undervise i Balle Friskole, som en kreds af grundtvigske mænd i Balle sogn havde oprettet i efteråret 1867. Han skulle hver anden dag undervise i henholdsvis Sejling Præstegård og i Niels Peter Sørensens (Vad) storstue i Balle Kirkeby.

Oprettelsen af friskolen i Balle skyldtes tre ting: Pladsmangel i Balle Skole, utilstrækkelig undervisning, men først og fremmest en stærk grundtvigsk bevægelse i Balle sogn.

Kærgaard, Balle Bygade 38, Balle Kirkeby

J. P. Lilleso var stærkt grundtvigsk påvirket, men han var et let bevægeligt stemningsmenneske, og den vinter svingede han en del. Han kunne ikke enes med Niels Peter Vad, hvor han for øvrigt boede. Pastor Møller og forældrene til børnene i de to skoler syntes heller ikke om hans svingninger. Man enedes derfor med ham om, at han skulle rejse.

I foråret 1868 vendte Niels Pedersen Stensballe tilbage til Sejling Præstegård, og han kom nu til at undervise i både Sejling Friskole og Balle Friskole. Han boede i Sejling Præstegård, og hver anden dag gik han til Niels Peter Vad i Balle Kirkeby. Niels Peter Vad og hans gode fromme hustru var med deres kærlighed til friskolen en udmærket støtte. Både her og i Sejling gik det godt under den nye ordning.

Skytteforeninger

Pastor Møller og hans tilhængere - deriblandt Niels Pedersen Stensballe - gik også ind for oprettelse af skytteforeninger. Det lå ligesom i tiden efter tabet af Sønderjylland i 1864. I 1868 blev Sejling Skytteforening oprettet. I Sinding og Balle blev der ligeledes oprettet skytteforeninger.

Lærer Stensballe blev hen på sommeren 1869 indkaldt for at aftjene sin værnepligt som garder og måtte derfor forlade friskolearbejdet, som han ikke senere vendte tilbage til.

Friskolen i Sejling havde først lokaler i præstegården, dernæst en kort tid i Ebstrup og sidst i enkeboligen ved Lysthavegaard. Den blev nedlagt i 1884.

Hans Rasmussen, født 1851 i Vester Bording og søn af den stærkt grundtvigsk prægede gårdejer Rasmus Hansen, Vester Bordinggaard, var en tid lærer ved friskolen i Sejling, inden han blev lærer ved Balle Skole.

Gårdejer Niels Peter Vad på Kærgaard døde i 1876, men friskolen fortsatte på Kærgaard hos Niels Peter Vads enke, Mette Marie (1831-1919).

Stenholt Friskole

I 1880 flyttede skolen til Stenholt, Øster Bordingvej 5, Balle Huse, hvor man lejede østre ende af stuehuset af lærer Niels Peter Larsen, som også var lærer ved friskolen. Her lå skolen mere centralt for friskolens elever, der kom gående helt fra Hvinningdal, Øster Bording, Overgård og Vester Bording. Skolen gik da under navnet Stenholt Friskole. Fra 1874 til 1881 var der også en grundtvigsk privatskole i Overgård.

Stenholt - Øster Bordingvej 5, Balle Huse

Eleverne kom fra alle samfundslag, både gårdmænd og husmænd, men det skinner igennem, at børnenes forældre tilhørte den grundtvigske bevægelse. Friskolen i Balle Huse fik et årligt tilskud fra Balle Sogneråd. For året 1888 androg beløbet 50 kr. I efteråret 1889 lukkede skolen efter 23 år. Sognerådet behandlede skolesagen, for det vækkede bekymring, at der i Balle Skole efter lukningen af friskolen ville være godt 120 elever.

Det blev vedtaget at skaffe lokaler og en lærerinde til aflastning. Man startede i lejede lokaler med en ueksamineret lærerinde. Eline Kloborg blev ansat, og senere fulgte Trine Vad - begge grundtvigske gårdmandsdøtre fra Balle. Sognerådet ansøgte i 1889 undervisningsministeriet om tilladelse til at bygge en ny skole eller evt. udvide den eksisterende Balle Skole. En udvidelse af Balle Skole blev godkendt.

Lærere ved Balle Friskole

1867-1871	J. P. Lilleso og Niels Pedersen Stensballe
1871-1873	Hans Nielsen Kjems - både Balle Friskole og Sejling Friskole

1873-1875	Hans Nielsen Kjems
1876	Seminarist Søren Vad
1875-1885	Niels Peter Larsen
1885	S. P. Rasmussen
1885-1889	Ole Gregersen
1889	Jens Jensen

J. P. Lilleso var den første lærer ved Balle Friskole. Friskolelærer 1867-1868 – også lærer ved Sejling Friskole. Senere præst i USA.

Niels Pedersen Stensballe, født 1846 - døde 1935 i Horsens. Dimitteret 1866 fra Gedved Seminarium. Lærer ved Sejling Friskole og Balle Friskole. Derefter lærer ved Vinding Højskole. 1877 forstander for Uldum Højskole.

Søren Pedersen Vad
den spanske syge i 1918 i Balle Kirkeby.
I 1878 blev han gift i Balle Kirke med Mette Marie Pedersen, født

Hans Nielsen Kjems, født 1840 i Kjemsgaard, Hygum under Gram gods – døde 1917 i Tranebjerg, Samsø.

Gift 1878 med Maren Kirstine Olsen fra Besser sogn, Samsø - døde 1923 i Tranebjerg, Samsø.

Elev på Gedved Højskole, dimitteret 1867 fra København, vinterlærer i Bredlund-Hjöllund, 1868 lærer samme sted.

Et oldebarn efter Hans N. Kjems, Jørn Kjems, var lærer ved Skægkærskolen 1970-2004.

Søren Pedersen Vad, født 1853 på Kærsgaard, Balle Kirkeby - døde af

1853 i Neder Buskelund, Balle sogn - døde 1933 i Balle Kirkeby.

I 1876 underviste han som seminarist fra Jelling Seminarium i Balle Friskole. I 1880 var han friskolelærer i Bøvling. 1881 kom han tilbage til Balle Kirkeby for at overtage Kærsgaard efter sine forældre. Det var på Kærsgaard hos Niels Peter Sørensen Vad, at friskolen blevet holdt, indtil den flyttede til Balle Huse.

Niels Peter Larsen, født 1853 i Bregninge, Holbæk amt. Friskolelærer i Balle 1875-1885. Han blev gift med Marie Kirstine Mikkelsen, og de fik en søn, Sigurd Larsen, født 1881 i Balle Kirkeby. Sigurd Larsen tog senere navneændring til Sigurd Lyngbæk. Han boede i København, hvor han havde flere betydningsfulde stillinger, bl.a. var han fra 1921 direktør ved Den Kongelige Grønlandske Handel.

Ole Gregersen, født 1859 i Øster Hornum sogn - døde i 1959. Læste på Gedved Seminarium og Stadil Biskole Seminarium 1878-1880. Derefter friskolelærer i Trængstrup, Sønderup, og senere på Askov Højskole. Friskolelærer ved Balle Friskole 1885-1889. Rejste den 13. april 1889 til Clinton, Iowa, USA. Præst i Hartford. Blev 1898 gift i Balle Kirke med Andrea Christine Geltzer, født 1868, datter af højskoleforstander ved Sinding Højskole Rasmus Jørgen Andreasen Geltzer. Sognepræst i Gørding-Vemb-Bur 1921-1929. Pastor Gregersen var en jævn mand, præget af sit lange ophold i USA. Han var stærk grundtvigsk og meget afholdt.

Elevtallet i Balle Friskole

Elevtallet i Balle Friskole 1867-1870 kendes ikke, men ifølge en protokol for privat underviste børns vaccination, kender vi tallene fra 1871 til skolen lukker i 1889.

Antal elever ved Balle Friskole
1871 - 28
1872 - 41
1873 - 47
1874 - 39
1875 - 44
1876 - 44
1877 - 33
1878 - 24
1879 - 28
1880 - 28
1881 - 31
1882 - 32
1883 - 34
1884 - 24
1885 - 26
1886 - 22

Erling Phil - en kendt person i Øster Bording

Erling Phil

Denne artikel er et uddrag af Erling Pihls erindringer, som han skrev i 2006 på opfordring af Balle Sogns Lokalhistoriske Forening. Han fortæller om sit liv og virke, dels i ungdomstiden og dels om familiens tid i Øster Bording.

Erling Pihl, der er født 1925, er gift med Elisabeth, født 1924, og de har tre børn, Ellen, Else og Ebbe. I 1971 købte han en landbrugsejendom, Jordkærvej 33, som er udflyttet fra Øster Bording by i 1860.

Erling Pihl er født i Osted - en midtsjællandsk gennemfartsby mellem Roskilde og Ringsted. Familien flyttede fra deres gård på hjemøen Lange-land i 1923 og kom til "Lyregården" i Osted - en 60 tdr. land stor gård med en alsidig drift samt frø- og frugtavl.

Erling Pihl fortæller

Mine forældre var begge højskoleinteresserede og lod os børn/unge delta-ge i alt godt, hvad der skete omkring os, dog ikke besøg på kroen.

"Hvis en i jorden nedlagt kerne skal kunne spire, fæste rod, bryde igen-nem, skyde op og efterfølgende blive til gavn og glæde - ikke bare for sig selv - men især for andre, ja - så kræver det et rigt muldlag og et godt læhegn".

Osted og nærmeste omegn med alt godt tilhørende blev for mig og mange andre et godt muldlag og et godt læhegn.

Uddannelse

Jeg gik i Osted Friskole og kom senere på Osted Efterskole. Derefter på Vallekilde Højskole med gymnastiklederuddannelse. Ollerup Gymnastik-højskole hos eneejer og forstander Niels Bukh. Ollerup Lærerseminarium i fire år 1949-1953 inkl. et halv års praktik på Levring Efterskole hos for-stander Hermann Poulsen - tidligere lærer for mig på Osted Efterskole i vinteren 1941-1942.

Medens jeg var på Vallekilde Højskole, erhvervede jeg i marts måned

1946 kørekort til bil. Grunden dertil var, at kun få af de unge mænd, der i foråret skulle på session, havde kørekort. Jeg ville gerne gøre tjeneste ved Transportkompagniet med udstationering i Tyskland. Prisen for kørekortet var en halv gris samt et ti liter benzinrationeringskort. Dette kort havde min far fået som kornnævnsformand. Jeg erhvervede mig kørekortet på fem timer inklusiv kørsel og teori.

På Ollerup Lærerseminarium mødte jeg min senere kone, Elisabeth, født Jøker Dons, fra Gejsing Skole ved Kolding.

Den 1. februar 1954 blev vi begge ansat som lederpar ved Vester Hæ-singe Friskole ved Fåborg. Uforglemmelige dage blandt gode børn, inter-resserede forældre samt et rigt, frivilligt ungdomsarbejde.

Vores samlede løn - jeg som skoleleder og min kone som lærer og begge med 36 pligtige ugentlige timer i skolestuerne, var alt i alt 1200 kr. pr. måned.

Efter elleve gode år i Vester Hæsing blev jeg fængselslærer ved Stats-fængslet i Sdr. Omme for senere at blive lærer for psykotiske børn i fem år ved Behandlingshjemmet "Neb's Møllegård" ved Jystrup - nær mit barndomshjem. Et heldags årskursus med løn på Børne- og Ungdomsfor-sorgens Fortsættelsesseminarium i København blev der også tid til. Cen-trale fag: Psykologi og pædagogik.

Silkeborg og Øster Bording

Den 1. november 1970 begyndte jeg som skoleleder på Ungdomshjemmet "Sølund", Gødvad Bakke, som er et "hjem" for vanskelige og kriminelle unge med et utal af tiltalefrafald.

Indtil 1967 blev "Sølund" kaldt for "Fredehjem" for "faldne" kvinder. I 1981 blev "Sølund" omdannet til Gødvad Efterskole - som den første danske efterskole specielt for sent udviklede og bogligt svage elever. Sko-len er kendt for elevernes deltagelse i praktisk arbejde. Skolen har nu efter flere udbygninger cirka 80 unge elever og samme skoleledere gennem 25 år, Ilse og Kjeld Bødtger.

I 1971 er vores børn:

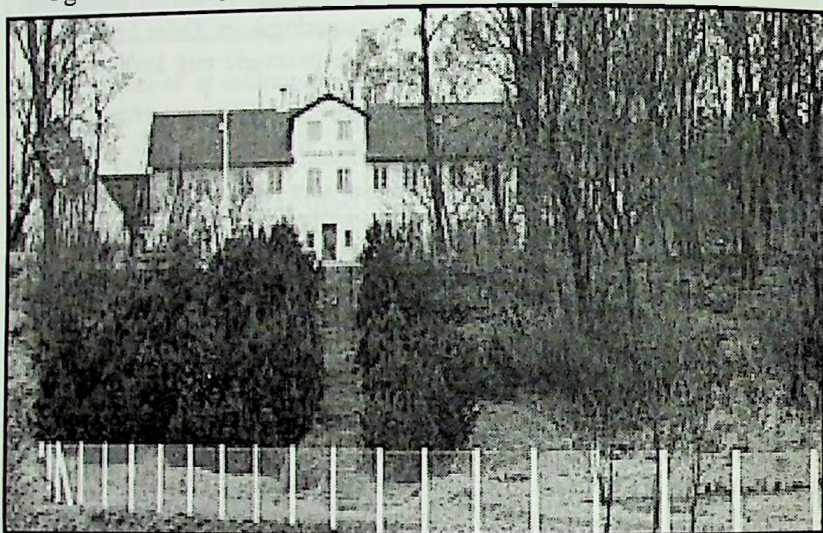
Ellen, 15 år, fynbo. Nu sygeplejerske på psykiatrisk afdeling, Herning Sygehus.

Else ti år, fynbo. Nu lærer på Sundheds- og Socialskolen, Silkeborg.

Og Ebbe er 6 år, sjællænder. Nu fuldmægtig på Børne- og Ungdoms-
psykiatrisk Hospital, Risskov.

Og i 2006 endelig - p.t. tre børnebørn - som livets dessert.

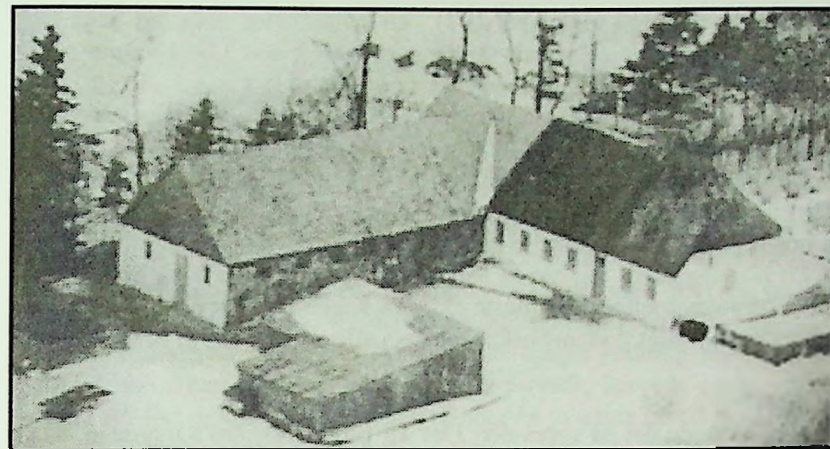
Sølund

Køb af ejendom

Efter henvisning fra muremester Kresten Johansen, Jordkærvej 21, købte vi i maj 1971 Jordkærvej 33, som lå tæt ved Øster Bording Forsamlingshus. Det var en nedlagt landbrugsejendom med tilhørende $\frac{3}{4}$ tdr. land. Ejendommen blev overtaget fra Aase og Erik Nielsen for 137.000 kr. kontant. I 1966 havde sælgerne købt den af Mikka Johansen. Da kostede hele herligheden 52.000 kr.

Indflytning den 1. august 1971 og hvad så? Hvem skulle vi først møde? Jo, to kære 8-9 årige drenge Leo Riis og Martin Olesen. De fulgte os ind møbel for møbel!

Første morgen vågnede vi ved, at Niels Johansens kvier og køer brølede uden for vores vinduer. Dejligt. Ingen biltrafik som ved vores tidligere hus - tjenesteboligen Baunehøjvej 54.

Jordkærvej 33

Møde med naboer

Da jeg efter min første dag på "Sølund" kom hjem, sad vores nærmeste naboer Karen og Ejner Olesen fra "Grønhøjgaard" i stuen. De sagde: "Velkommen". Næste formiddag kom den grønne traktor kørende. Ud steg Niels Johansen, som også sagde: "Velkommen". Om eftermiddagen kom en dame på cykel - Inger Johansen, som også sagde: "Velkommen".

Næste dag mødte jeg en ældre herre, Laurits Johansen, født på ejendommen, som vi netop havde købt, og broder til Poul Johansen. Laurits Johansen var tidligere muremester og cementstøber på Jordkærvej 21. Også han sagde: "Velkommen".

Vi byggede en del om, blandt andet pejsestue i den tidligere hestestald samt tre værelser og toilet, bad og sauna i den tidligere lade. Jordarealet blev udlagt som græsmark til nogle af vores efterhånden flere dyr. Eksempelvis op til seks geder, kaniner, gæs, æglæggende høns af forskellige slags og størrelser. Vores tre børn havde desuden undulater, duer, katte og hunde at passe og lege med.

Nabohjælp

Enhver landmand vil gerne have årets halmhøst hjem i tørvejr så hurtigt

som muligt. En dag i september 1971 - en måned efter vores indflytning - kom Inger og Niels Johansen samt deres 9-årige søn Leo kørende med traktor og vogn. Umiddelbart derefter kom Hilda og Tage Andersen. Jeg kom med min hotyv/fork. Så var vi seks høstarbejdere, to traktorer og to vogne. Senere kom Mogens Mølager med sin store lastbil.

Da sulten plagede os, havde Elisabeth dækket kaffe- og saftevandsbord i haven til ti personer inklusive vores tre børn. Efter høst var vi til høstgilde hos Inger og Niels. Disse hyggelige aktiviteter gentog sig år efter år.

En høstdag, hvor jeg havde lagt halmknipperne forkert på Ejner Olesens høstvogn, væltede det meste af, men Karen grinede ikke af mig. Ja, vi havde et utroligt godt naboskab gennem alle de 25 år!

Til høstfest

En dag bankede det på vores dør. Det var Stig Mosgaard Kristensen, han sagde: "Velkommen - vil I med til høstfest?"

Da vi første gang var til høstfest i Øster Bording Forsamlingshus, kom en ældre dame hen til os, hun sagde: "Velkommen". Det var Kathrine Johansen - enke efter Laurits Johansen.

Ved fællesspisningen serverede bestyrelsen og deres hustruer. Disse var: Erna og Henry Jørgensen, Ida og Stig M. Kristensen, Inger og Niels Johansen, Karen og Ejner Olesen, Emmy og Peter Overgaard samt Kathrine og Gudmund Petersen.

Foreningsarbejde

Inden vi flyttede til Øster Bording havde vi læst, at et herrehåndboldhold fra Ø.B.G. i 1965 havde vundet et Danmarksmesterskab på Gymnastikhøjskolen i Ollerup. Nogle af de gæve raske gutter er stadig aktive. Flot!

I Silkeborg Avis kunne vi i foråret 1971 læse, at forskellige lokale idræts- og gymnastikforeninger (undtagen Ø.B.G., som dengang kunne - og stadig kan klare det hele selv) havde dannet Idrætsforeningen "Centrum". Startdato var den 6. april 1971. Idemanden - idrætstræner m.m. siden 1946 - Agner Kjeldsen, Ebstrup, blev naturligvis første formand og blev straks leder af karleholdet med Anne Fritz ved klaveret.

September 1971 indbød "Centrum" til gymnastik for karle og herrer. Agner Kjeldsen ledede som før nævnt. En aften, jeg kom hjem derfra,

ringede Ejner Olesen: "Hjælp os. Kom!". En ko skulle kælte, men kunne ikke selv. Ejner følte efter, om kalvens hoved lå rigtigt. Det gjorde det. Så anbragte vi to knipper halm til at sidde på og fik bundet et stærkt reb om kalvens forben. Koen pressede, vi trak! En streng omgang, især for koen og kalven. Ud kom en stor tyrekalv. Ejner fortalte senere, at tyrekalven havde fået navnet "Erling".

Sne og atter sne den 19. og 20. november 1971. Vejene var lukkede i tre dage. Vores 160 meter lange markvej lå en halv meter nede i forhold til de omgivende marker. Hvem kom og ryddede sne væk dengang og senere? Det gjorde Ejner, Niels, Erik Drejer og Leif Hestbech.

Vores tidligere husdyrhold leverede ikke meget gødning til vores tre køkkenhaver. Hvem leverede den og hvem pløjede, harvede og tromlede år efter år? Det gjorde Niels og Ejner. Under en to ugers tur til det sydlige Europa "glemte" vores 7-årige søn Ebbe at passe sit 4-H-havearbejde. Han fik dog både præmie og diplom for havepasningen. Hvem havde gjort havearbejdet? Inger Johansen.

Øster Bording Forsamlingshus

Forsamlingshuset blev opført for en byggepris på 3.145,37 kr. Byggesummen blev overskredet med 145,37 kr. Forsamlingshuset blev indviet torsdag den 26. oktober 1905 kl. 19.00. I 1929 opførtes en tilbygning til i alt godt 5.000 kr.

Da der ingen fast vært var ved forsamlingshuset, kom jeg i mine 14 år som formand i forbindelse med mange mennesker. Og alt foregik i et godt samarbejde med de forskellige bestyrelsesmedlemmer. Else og Fritz Sørensens tog sig af udlejningen i 16 år. Lis og Regner Berg Jørgensen - 3. generation i bestyrelsesarbejdet - havde kassererjobbet i 14 år.

4. generation og nuværende formand, Torben Berg Jørgensen, er fra slægtsgården Nørregaard i Øster Bording - flot!

Ved den vidtspændende og dygtige lærer Johan Pedersen Torpes hjælp oprettedes samtidig i 1905 den efterhånden stærke "Ø.B.G." nu med navnet ØBG Silkeborg. Og i maj 1907 blev Øster Bording og Omegns Ungdoms og foredragsforening stiftet på J. P. Torpes initiativ.

Tidligere sognerådsformand Ernst Valbjørn, Balle, stod en dag ved vores dør og sagde, at vi skulle købe bogen "Balle Sogn" hos boghandler

Aage Hansen, Vestergade. Det gjorde vi så. Bogen kostede 9,95 kr. Vist nok sidste eksemplar? Men nu er der dukket flere frem. Køb den ved foreningen – pris 20 kr.

I skolenævnet

Både i 1974 og i 1978 var der afstemning til skolenævnet ved Skægkærskolen. Med god støtte fra mit lokalsamfund fik jeg ved begge valg flest stemmer af alle opstillede kandidater. I alle otte år arbejdede skolenævnet godt sammen.

Nævnes skal blandt andet: Skolepavillonens opførelse, opførelsen af Skægkærhallen og skolebladet "En Bindestrøg".

Selv om Skægkærskolen og "Centrum" lå lidt uden for mit nærmeste lokalområde, var det en stor glæde for mig i otte år at være i skolenævnet. I pressede situationer for skolen underviste jeg i de ældste klasser.

Gymnastikken

Ligeledes var jeg i otte år næstformand og protokolfører i "Centrums" hovedbestyrelse. Gymnastikken, og hvad dermed fulgte, har altid betydet meget for mig. Jeg begyndte at gå til gymnastik som seks år.

Som elev på gymnastikhøjskolen i Ollerup 1948-1949 anbefalede Niels Bukh, at jeg skulle tilmeldes Mads Nielsens 500-mands karlehold til Lingiaden i Stockholm sommeren 1949.

Derefter begyndte jeg at lede gymnastik m.m. i forskellige skoler, foreninger og institutioner.

Det er foreløbigt blevet til 28 år i alt. Desuden har jeg været aktiv deltager ved Landstævnet i Vejle 1961, Svendborg 1994 og i Silkeborg 1998. Skønne dage i godt selskab med op til 45.000 aktive. Desuden har jeg som aktiv gymnast deltaget på blandt andre Agner Kjeldsens karle- og seniorhold (gymnastik og seniordans) i 35 år indtil foråret 2006.

Hjemmefronten

Jeg har på hjemmefronten sammen med Elisabeth og vores tre børn haft, og har stadig et godt bagland. Elisabeth har aktivt deltaget som medlem af Øster Bording Brugsforenings bestyrelse, i Øster Bording Husholdningsforenings bestyrelse, hvor hun også var kasserer, og endelig i Balle sogns menighedsråd samt diverse udvalg i otte år.

Som 55-årig tog hun i tiden 1979-1981 en uddannelse som yogalærer. Derefter underviste hun i 13 år i forskellige kommuner og amter. Hun har ind imellem stadig glæde af gerningen fra disse år.

Det dumme jeg har gjort

Min gode nabo og ven, Poul Erik With, sagde forleden til mig: "Husk nu også at skrive om det dumme du har gjort". Det følger her:

Sted: Ollerup Gymnastikhøjskoles udendørs svømmebassin. Tid: den 30. marts 1949, kl. 12.30. Episode: En elev sprang i vandet fra ti m vippen.

Erling Pihl med familie

Nåede de 16 meter uden selvgjort skade! Jeg gør det aldrig igen.

Udførelse af en mærkelig ting

En anden ven har sagt til mig: "Hvad har du gjort af mærkelige ting?"

Sted: Øster Bording Forsamlingshus' lille sal, en meter fra trappen og op til køkkenet. Tid: ca. 1990. Episode: Efter udgravning af jord og efter-

følgende opfyldning af sand nedlagde jeg en glaskrukke med blandt andet: En forside af Midtjyllands Avis, navnene på forsamlingshusets bestyrelse med hustruer, navnene på byrådsmedlemmerne, navnene på Danmarks daværende ministre, fire poser med urtefro samt den tids pengemønter. Desuden en hilsen fra medhjælper og bestyrelsesmedlem Verner Huus Pedersen og jeg selv. Fra krukken udlagde jeg flere meter blå nylonreb således, at krukken er let at finde om ? år.

Til slut: Jeg er meget taknemmelig over alt det vi alle fem har mødt og stadig moder i forskellige sammenhænge. Vi bor ikke i Øster Bording mere, men vi hører stadig med megen glæde "hjemme" i Øster Bording. Tak for de gode 35 år.

Erling Pihl
Karen Blixensvej 74
8600 Silkeborg

Jordkærvej 33, 1924

Grundtvigsk privatskole i Overgård

Vagn Lihn Kristensen

Rasmus Geltzer

Højskoleforstander ved Sinding Højskole, Rasmus Geltzer, oprettede i 1874 en grundtvigsk privatskole i Overgård. Skolen blev holdt hos gård-ejer Niels Jensen Overgaard, Kragelundvej 15, Overgård. Skolen fungerede fra 1874 til 1881.

Balle Overgård, færefolden

Der er ingen tvivl om, at den grundtvigske højskoleforstander, Rasmus Geltzer, var initiativtageren til skolen, idet hans egne børn gik der sammen med børn fra Overgård, Vester Bording, Øster Bording, Sinding og Kragelund.

De 12 elever, som var med fra skolens start i 1874

Barnets navn:	Alder:	Barnets far:	Bosted:
Jens Jensen	10	Niels Jensen Overgaard	Overgård
Soren Jensen	8	Niels Jensen Overgaard	Overgård
Niels Andersen	7	Anders Jespersen	Vester Bording
Severin Andersen	10	Anders Jespersen	Vester Bording
Poul Andersen	8	Andreas Jakobsen	Overgård Hede
Mariane Sørensen	12	Soren Larsen	Øster Bording
Maren Kirstine Sørensen	9	Soren Larsen	Øster Bording
Helene Katrine Nielsen	11	Peter Nielsen	Overgård Hede
Sorine Jensine Petersen	10	Peter Sørensen	Overgård
Dusine Apolline Sørensen	9	Soren Jensen Greve	Øster Bording
Ane Sorine Sørensen	9	Niels Sørensen	Vester Bording
Ane Sofie Dyrbjerg	7	Niels Dyrbjerg Kristensen	Vester Bording

Rasmus Geltzer boede da selv på "Hylkjærdal", Kragelundvej 3, Overgård.

Der gik slet ikke så få børn i skolen - nemlig 12-15 elever. I 1875 og 1876 var der endog henholdsvis 22 og 20 elever.

År	elever
1874	- 12
1875	- 22
1876	- 20
1877	- 13
1878	- 15
1879	- 13
1880	- 12
1881	- 11

I 1875 kom fire af eleverne fra Kragelund, fem fra Sinding, fem fra Overgård, fem fra Vester Bording og tre fra Øster Bording. Fra 1877 var der ikke elever fra Kragelund og Sinding skoledistrikter.

Jens Heine Overgaards mor, Ingeborg, har fortalt, at det var gode lokaler, undervisningen blev holdt i, nemlig en ombygget fårefold.

Lærere ved privatskolen i Overgård:

Rasmus Geltzer, der var højskoleforstander ved Sinding Højskole.

Martin Holst, der rejste til USA. Senere blev han redaktør af bladet Dannevirke.

Mads Petersen, der var husmand og senere blev sognerådsformand i Kragelund. Han blev udnævnt til Dannebrogsmænd den 25. juli 1894.

Mads Petersen havde været tre vintre på Askov Højskole. Han beskrives som en ualmindelig god lærer. Han var tillige friskolelærer ved Frederiksdal Friskole, der startede i 1875 og blev nedlagt i 1901. Herefter var han lærer ved Sinding Højskole.

I 1890 boede han på ejendommen matr. nr. 26b, Komosevej 2, Kragelund sogn.

Mads Petersen født den 27. december 1844 i Egeslevmagle sogn, Sorø amt.
Gift den 15. maj 1875 med Karen Kirstine Jørgensen, født den 1. april 1849 i Hedenby og sogn, Svendborg, Odense amt.
De fik to sønner Hans Peter født 1878 og Jørgen Aksel født 1885 i Kragelund.

Grundtvig som hørdyrker

Vagn Lihn Kristensen

Hørtråd

I gamle dage blev der i Balle sogn dyrket store mængder hør. Hør er en af vore ældste tekstilplanter, som stammer fra Asien. Allerede før år 700 blev den dyrket i Danmark, og fra ca. år 1000 som spindeplante. I 1837, som er det største produktionsår, vi kender, var der på landsplan tilsæt 7700 ha. med hør. Efter en kraftig tilbagegang i dyrkningen sker der en udvikling under 2. verdenskrig, hvor råvareforsyningen udefra havde vanskeligheder. I 1948 nåede arealet således op på 6100 ha.

Hør dyrkes bedst på lette lerjorder, men trives også udmærket på lerblandede sandjorder, idet den tåler let nattefrost. Hørfro sæes på samme måde som sædekorn midt i april måned, hvorefter jorden tromles let. I august måned, 3-4 uger efter blomstring, høstes hørrø, som derefter behandles og anvendes i tekstilindustrien.

Behandling af spindehør fra strå til garn er en lang og meget arbejdskrævende proces. Det færdige hørgarn har mange gode egenskaber. Det har stor styrke, også i våd tilstand, kun lidt modtagelig for snavs og behøver ingen hård vaskeproces. Hørgarn havde i ældre tid en stor betydning, idet det blev anvendt som kædegarn ved vævning.

På en af de større gårde i Balle, Buskelund, Buskelundvej 10, (fra 2001 Brunbakkevej 1c) blev der dyrket meget hør i perioden 1834-1846 af hørdyrker Georg Wilhelm Grundtvig, som i 1830 kom fra Århus og forpagtede Buskelund fra den 1. april, for endelig at købe gården i 1837.

Buskelund, Buskelundvej 1 C - 1908

Da Georg Wilhelm Grundtvig solgte gården i 1846 benævntes han Coi og Bomuldsfabrikant (tøj og bomuldsfabrikant). Han rejste derefter til Holme ved Århus og senere til København, hvor han virkede som købmand, frugt- og vildthandler.

Georg Wilhelm Grundtvig blev født i 1803 i Henne Præstegård, son af sognepræst Sofren Jacobsen Grundtvig og Kirstine Nørregaard.

Georg Wilhelm Grundtvig blev gift 1. gang i 1830 i Bording Kirke med Agnethe Amalie Hansen, født i 1806 i Bording Præstegård, datter af sognepræst Johan Wolfgang Hansen og Marie Lunn. Agnethe Amalie Hansen døde i 1859 i København.

Johan Wolfgang Hansen blev kaldet til Bording som sognepræst i 1798 og blev der til sin død i 1837. I 1805 blev han gift i Kragelund Kirke med jomfru Marie Lunn, født i 1788 i Charlottenlund, Kragelund sogn, datter af kongelig landinspektør samt ejer af Charlottenlund, Mathias Hansen Lunn og Charlotte Amalie Hansen.

Georg Wilhelm Grundtvig blev gift 2. gang i 1862 med Bertha Christine Larsen, født Christoffersen i 1821 i København. Hun døde i 1901 i Varde. Georg Wilhelm Grundtvig døde den 4. marts 1886 i København.

Vi ser, at det ikke er en almindelig bondefamilie, den havde højstående præstefamilier til begge sider. Georg Wilhelm Grundtvig er da også granfætter til salmedigteren Nicolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872). Om salmedigteren har besøgt Georg Wilhelm Grundtvig på Buskelund er dog meget tvivlsomt.

At Georg Wilhelm Grundtvig og frue stammede fra præsteslægter fremgår blandt andet af Balle kirkebog, hvor de hverken er ført som tilgang eller afgang, noget som kun tyende- og bondefolk blev.

I 1837 flyttede Georg Wilhelm Grundtvigs svigermor, Marie Lunn, samt hendes to ugifte piger ind på Buskelund, uden at de er ført som tilgang til Balle sogn.

Ved folketællingen i 1840 boede præsteenke Marie Lunn og hendes to ugifte piger på Buskelund, men ved folketællingen i 1845 boede de i et hus ved siden af gården. Dette hus blev senere brugt som fattighus i Balle sogn. I 1845 fremgik det, at den ældste datter Cathrine var enke. Hun blev ikke gift i Balle Kirke. Ved folketællingen i 1850 var familien Grundtvig bortrejst fra Balle sogn.

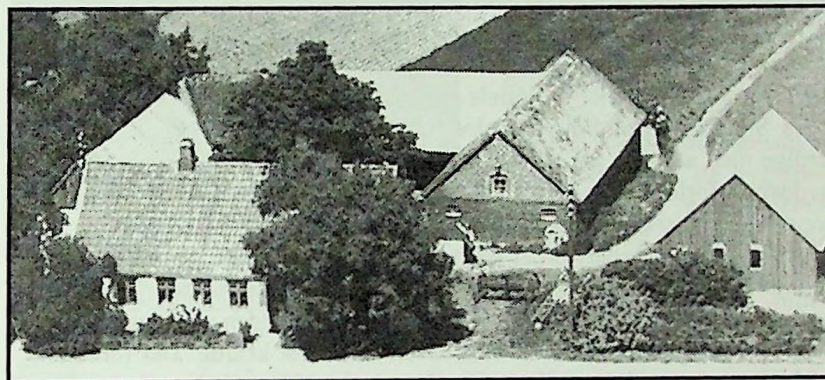
Musikfamilien Hedegaard

Vagn Lihn Kristensen

På "Kongshus" beliggende Hestehavevej 5, Balle Kirkeby, har familien Hedegaard boet i fem generationer fra 1804 til 1993. I 1993 blev stedet solgt til Inga og Torben Vinderslev Nielsen, som da lod de gamle og falddefærdige bygninger nedbryde for at opføre en villa.

Hedegaard familien var kendt fordi de spillede musik til utallige arrangementer i Balle sogn. Hvad enten det var til bal i forsamlingshuset, musik ved dilettantforestillingen, sølvbryllups- eller guldbryllupsfester - eller hvor der nu var brug for det.

Kongshus, Hestehavevej 5

Niels Hedegaard Rasmussen er født i 1879 på "Kongshus". Han blev gift med Ane Vad fra "Kærgaard" i Balle Kirkeby, og de fik tre drenge, Aksel, Aage og Erik. Udover at drive landbrug blev Niels også en dygtig musiker.

To af sønnerne, Aksel og Erik, var som deres far meget musikalske. De spillede blandt andet i Johannes Jensens orkester i Silkeborg, Ejner Ilums orkester og på Sønderport i 1950'erne. Var der sygdom i de kendte orkestre i København, var der bud efter Aksel og Erik som afløsere. Lokalt kaldte man deres orkester for "Balle Savværk" eller "Balle Spandrække".

Orgeltræder ved Balle Kirke

Ved siden af landbruget var Niels Hedegaard ringer og orgeltræder ved Balle Kirke. Det skete ofte, at han glemte at ringe solen op eller ned, men i Balle Kirkeby kendte man ham, så det betød ikke så meget. Var han optaget af markarbejde eller andet, lod han sine drenge udføre ringningen ved kirken.

Lærerinde frk. Karen Jensen fra Alderslyst var organist ved Balle Kirke, og Niels Hedegaard trådte luftbælgen til orglet. Det skete, at man kunne høre frk. Jensen sige "træd, træd", når orglet fik for lidt luft.

Niels Hedegaard, som spillede violin, havde lært det hos den kendte musiklærer Bjerregaard i Kjellerup. Han spillede ofte sammen med Morten Vad fra "Kærgaard" i Balle Kirkeby, som også var en af datidens dygtige musikere. Hvis Niels Hedegaard var sur, eller noget ikke passede ham, stod han med ryggen til publikum.

Bryllup i Sinding Forsamlingshus

Der går mange historier om Niels Hedegaard og Morten Vad. En af dem er fra Sinding Forsamlingshus, hvor de spillede til et bryllup. Man var færdige med at spise, og dansen var godt i gang, da gæsterne en efter en skyndsomt forlod dansegulvet. Niels Hedegaard tænkte, om der var noget i vejen med musikken og lod da også en bemærkning falde til Morten, der blot rystede på hovedet. En af gæsterne blev spurgt, men nej, nej, musikken var helt fin. Pludselig så man Niels Hedegaard styrte ud af døren og om bag kirkegårdsmuren. Her sad man på hug ved siden af hinanden med bukserne nede, da maden åbenbart havde været for kraftig. Det fortælles, at 20-30 personer i løbet af kort tid måtte om bag kirkegårdsmuren.

Aksel Hedegaard

Sonnen, Aksel Rask Hedegaard, (1909-1981) blev i 1958 gift med Rita Johansen, Silkeborg. Aksel lærte at spille hos musiklærer Thorvald Rasmussen, Silkeborg, der var søn af skolelærer Hans Rasmussen, Balle. Aksel spillede bl.a. eksemplarisk på cello. Han spillede ved flere lejligheder solo. Ved en mindekoncert i Balle Kirke efter befrielsen i 1945 spillede han Händels Largo. Aksels karriere startede tidligt. Han var således med i 1932, da fotografmester Johannes Jensen startede Silkeborg Symfoniorke-

ster. Her spillede han sammen med blandt andre Johannes Jensen, Sjørlev Christensen, Chr. Enevoldsen, Sofus Ellekær, Svend Jensen, Richard Andersen, Ludvig Kramer, Tellefsen og maler Jensen. Han tog også ud at spille sammen med sin lillebror Erik Hedegaard.

Erik Hedegaard

Erik Hedegaard

Erik Rask Hedegaard (1924-2007) blev i 1987 borgerligt gift med Valborg fra Funder Kirkeby. Valborg var oprindelig fra Århus, men måtte under 2. verdenskrig skjule sig for tyskerne og kom således til Funder i 1944. Erik og Valborg havde i nogle år hundepension på gården i Balle Kirkeby, men de havde problemer med sundhedsmyndighederne pga. de hygiejniske forhold og flyttede derefter til Elling i Funder. Erik

underviste i nogle år evnesvage personer. Han havde også musikundervisning i Silkeborg under AOF, hvor han lærte Valborg at kende. Erik spillede på flere forskellige instrumenter, bl.a. trommer, valdhorn, trompet og guitar.

Eriks karriere

Som soldat i Randers kom Erik i militærorkesteret, hvor han fik undervisning af Svansø. Efter militærtjenesten fik han undervisning af Johannes Jensen i Silkeborg. Erik og Aksel havde igennem flere år fast arrangement på hotel "Ny Hattenæs" og spillede altid her pinsemorgen. I sine yngre år spillede Erik Hedegaard ved store koncerter, hvor både Edmund Sjøgren, Viktor Schiøler, Gerda Gilboe og fotograf Niels Jensen medvirkede. Niels Jensen var broder til Johannes Jensen. Et år var Erik Hedegaard med på besøg i Silkeborgs norske venskabsby, Arendal, hvor han spillede Hans

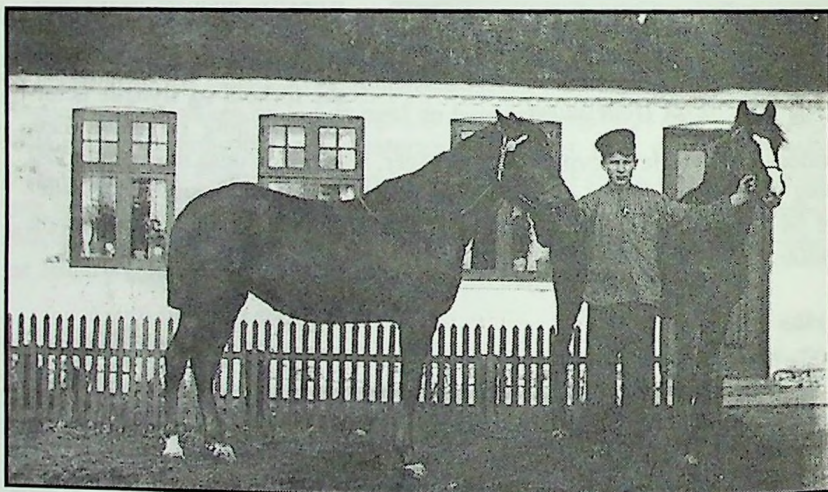
Peter Nielsens "Trompetpolka" solo. Koncerten blev bagefter rosende omtalt i de norske aviser, hvor specielt Erik Hedegaard blev fremhævet.

Erik og Valborg

I 1990'erne rejste Erik og Valborg stadig rundt og optrådte. Erik spillede og Valborg sang til. Valborg var fra ca. 1988 til sin død i 2002 stærkt svagtseende og den sidste tid helt blind. Erik Hedegaard spillede på sine ældre dage hver uge i orkesteret "Edelweiss" sammen med nogle gamle venner på Rosengårdcentret.

Ved et arrangement den 4. februar 2003 i Balle Sogns Lokalhistoriske Forening underholdt Erik Hedegaard sammen med seks af sine venner. Orkesteret bestod af Erik Jung på violin og saxofon, Erik Hedegaard på trommer, Kaj Hansen på violin, Sigrid Andersen på klaver, Ejner Sørensen på violin, Kaj Jensen på harmonika og Henrik Johansen på bas. De spillede blandt andet Morten Vads hopsa.

Erik Hedegaard døde som den sidste af Hedegaard familien den 9. november 2007. Valborg og Erik er begravet på Alderslyst kirkegård.

Erik Hedegaard, Hestehavevej 5

Den spanske syge i Øster Bording

Uddrag af breve fra Nelly og Anders Kristensen

Den spanske syge var en epidemi, der rasede 1918-1919. Over 50 millioner døde – heraf 14.000 danskere. Dødsfaldene ramte folk i alle aldersgrupper. Sygdommen spredtes til store dele af verden, ikke bare Europa, Nordamerika og Asien blev ramt, men også fjernere egne som Alaska og øer i Stillehavet.

Epidemien fik navnet "den spanske syge", idet Spanien var et af de få lande, der ikke deltog i 1. verdenskrig, og derfor ikke havde særlig streng presse-censur. Af den grund blev de første tilfælde af sygdommen rapporteret fra Spanien, selvom sygdommen sandsynligvis startede et helt andet sted. På den tid havde man ingen vaccination eller lægemidler mod sygdommen, så man forsøgte at begrænse smitten ved at lukke offentlige steder som skoler, teatre og biografteater. Mange ofre var i alderen 15 til 45 år, hvilket afviger fra det normale mønster ved influenza-epidemier, hvor især børn og ældre bukker under.

Nyere forskning har vist, at den spanske syge skyldtes et influenzavirus (H1N1), der ligner den fugleinfluenza, der spredtes i Asien i starten af 2000-tallet. Opdagelsen er gjort ved nyere undersøgelser af konserveret sygt lungevæv, som har ligget hengemt i formalin siden 1918.

Silkeborg rammes af epidemien

Epidemien kom til Silkeborg sidst i oktober 1918. Den spanske syge var voldsom, og hvis der stødte andre komplikationer til – ofte lungebetændelse – kunne sygdommen være dødelig. Sygdommen krævede sit første offer i Silkeborg den 31. oktober 1918, hvorefter byens kredslæge og andre slog alarm.

Dansk Kvindesamfund i Silkeborg udsendte en skrivelse ved formanden, fru Sophie Geltzer-Jensen. Hun var datter af højskoleforstander ved Sinding Højskole, Rasmus Geltzer, og boede på Hylkjærdaal, Kragelundvej 3, Overgård Mark. Sophie Geltzer-Jensen var gift med Jens Henrik Ludvig Jensen, lærer ved Winthers Seminarium, Silkeborg (1897-1935).

Sophie Geltzer-Jensen udsendte via Dansk Kvindesamfund en appel til alle "medborgerinder" og opfordrede dem til assistance ved sygepleje og til hjælp i de ramtes hjem. Der krævedes ingen specielle kundskaber for at hjælpe, og kvinderne ville modtage en betaling for arbejdet.

Der blev hængt plakater op i byen med instrukser om, hvordan man undgik sygdommen. Skolerne og de offentlige forlystelsessteder lukkede. Byrådet stillede 10.000 kr. til rådighed for arbejdet, og der blev iværksat en større indsamling blandt borgerne. Byen var mærket af epidemien.

De første uger af november 1918 hærgede sygdommen med mange syge og med flere dødsfald. Først på måneden blev der indrettet et lazaret i Ole Jensens gamle lejlighed over Café Rosenberg på Torvet i Silkeborg. Fabrikant Hammer stillede lejligheden til rådighed. Silkeborg Bad – som havde sæsonlukket – udlånte senge og udstyr, og de første syge blev indlagt. Caféejeren var alt andet end begejstret og krævede erstatning.

I en opgørelse over sygdommen i Silkeborg midt på året 1919 oplystes, at 2.272 silkeborgensere var ramt, og 34 mennesker var døde.

Øster Bording ramt af den spanske syge

Om sygdommen i Øster Bording, som var særlig hårdt ramt i Balle sogn, har vi fra breve sendt fra Nelly til kæresten Anders Kristensen, der var soldat i Roskilde (1918-1919) følgende oplysninger.

Nelly boede sammen med sin mor, Severine Margrethe (1864-1936) på ejendommen Norhedevej 52, Øster Bording.

I juli 1918 havde Anders den spanske syge. Nelly blev syg i mild grad i januar 1919. Nelly og Anders blev gift i efteråret 1919, og de havde på det tidspunkt overtaget hendes fødehjem.

Det i faktaboks er tilføjet af redaktionen.

Brev den 26. juli 1918 fra Nelly til hendes kæreste Anders Kristensen i Roskilde:

Mange tak for brevet og sukermærkerne, jeg var meget glad for begge dele, det er jo lidt knap med sukker til syltningen i år, vi har endda en hel del kirsebær.

Nå, du løber sådan rundt med den spanske syge, eller retter sagt, ligger i sengen med den. Nu må du blot se, snart at komme dig, det er godt at den ikke er så farlig som meningitis, for så havde jeg rigtignok ikke været glad, men den her omgang kan du, som ellers er så rask, vel nok stå for, det værste er jo, at I ligger i de hårde senge.

Balle Kirke 1916

Brev den 23. august 1918:

Jeg kan se i avisen, at de også har den spanske syge i Bjerringbro, for der stod, at gæstgiver Madsens kone var død af den. Søren Vad i Balle ligger meget dårlig af den, og i Sejling er der en del der har sygdommen, så vi får det vel sagtens også, men vi er da sluppet fri endnu.

Søren Vad i Balle døde den 8. september 1918.

Brev den 19. november 1918:

Det er jo meget kedelig for Kristens, at de har fået den spanske syge, men derfor kan du da godt komme her over, vi er ikke så bange for smitten, når du har cyklet så langt, tror jeg ikke du kan føre smitten med.

Brev den 10. december 1918:

Hvordan går det med Kristens, er de snart kommet over den spanske syge, jeg håber da ikke du får den, når du sådan går omkring blandt dem, men du er vel ikke så modtagelig for smitten, når du har haft den. Nu raser den spanske syge også i Silkeborg.

I aften var der doktor til Katrines, det er formodentlig den spanske syge. Rasmus Jørgensens kone Sidsel har det vist også, og der er flere i både Sejling og Sinding som har den.

Jeg skal ud og have nogle roer kørt ind til køerne i dag, det er jo dejligt vejr at komme ud og bestille noget.

Brev den 2. januar 1919:

Murer Laurits Johansen på Jordkærvej var forlovet med Kathrine, der tjente i Pindhus, Kragelundvej 2, hos Nellys søster og svoger. Kathrine fik den spanske syge i 1918, men kom over det. De blev gift i 1919 og boede al deres tid Jordkærvej 21. Øster Bording.

Rasmus Jørgensen og Sidsel boede Kragelundvej 7.

Nu skal vi vist rigtig til at have den spanske syge her i Øster Bording. Vi var nede hos Mariuses nytårsaften, da havde Marius ligget i sengen hele dagen. Johanne er så alene om det hele, fodringen, malkningen, ja alt. De ville have haft doktor i dag til Kathrine, men han kunne ikke komme før i morgen, han havde lige været i Øster Bording ved Knud Andersen. Anker

Lemming skulle også have haft doktor i dag, men han må også vente til i morgen. De har også den spanske syge både ved Jens Overgaard og Søren Overgaard. Det skulle jo være mærkelig, om vi ikke får den, nu vi går nede i Pindhus hvor Marius har den.

Brev den 15. januar 1919:

Johanne og Marius boede i Pindhus, Kragelundvej 2.

Knud Andersen Øster Bordingstræde 16, døde den 10. januar 1919.

Anker Lemming boede Øster Bordingvej 41.

Jens og Søren Overgaard boede på Kragelundvej i Overgård.

Jeg kan da lige fortælle, at jeg er rask igen, så det var jo let for mig, at slippe over den spanske syge. Jeg var næsten over det inden vi fik doktoren her op. De næste par dage holdt jeg dog sengen.

Johanne og Marius er igen oppe og gør deres arbejde, men Kathrine er meget dårlig

De havde en tjenestepige fra Sinding som blev begravet i går. I dag skal Martinus Ditlevsens kone Agnes Christiane Ditlevsen begraves, hun var endda så stærk og rask at ingen kunne tænke sig, at hun skulle dø. Hun døde fra tre små børn

Og Martinus der også er syg, han blev så dårlig da Agnes var død, at de var bange for at han også skulle gå bag efter. Og hendes gamle mor der var der for at passe de syge, døde nogle dage efter vistnok af sorg.

I morgen skal jeg ned til Søren Lysdals og vaske og ned til Marius og tærskes, så du kan tro min tid er optaget, men du ved, at jeg altid har tid til at læse dine breve og skrive et nyt brev til dig.

Agnes Christiane Ditlevsen døde den 17. januar 1919. 30 år gammel af den spanske syge. Hun døde fra børnene Karen Ester syv år og tvillingerne Henning Peter og Egon tre år.

Martinus Ditlevsen var bestyrer af Karenslund, Øster Bordingvej 20. Øster Bording (1912-1921).

Søren Lysdal boede Jordkærvej 8.

Den 31. december 1918 døde Ferdinand Kristensen i Alderslyst, 36 år gammel.
 Den 7. januar 1919 døde ugift husholderske Karen Jensen på Balle Norremark 34 år.
 Den 26. januar 1919 døde ugift forvalter på Vester Kejlstrup Birger Oscar Håkonsen, 25 år gammel.
 Den 13. februar 1919 døde ugift murermester Anders Johansen, 44 år gammel.
 Den 23. april 1919 døde Karl Sofus Sørensen Bak 14 år gammel, søn af gårdmand Jakob Sørensen Bak, Øster Bording. De døde alle af den spanske syge.

Øster Bording Brugsforening

Den kloge mand fra Hvinningdal

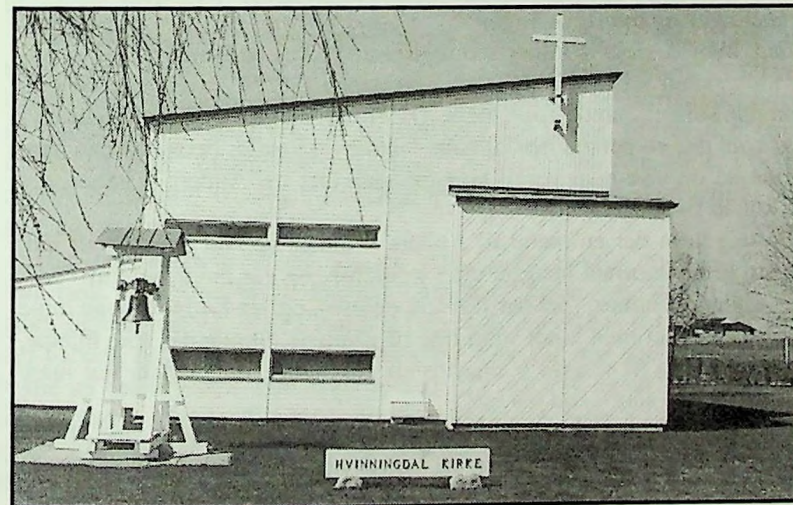
*Soren Jensen Olsen, Funder, Anders Winther, Kragelund
 Og fra Skovlovringer af H.P. Hansen 1936*

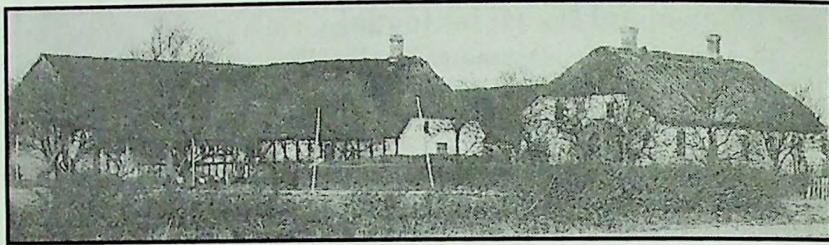

I en tid, hvor bondebefolkningen ikke kendte meget til læger og anden hjælp og derudover havde langt til læge og dyrlæge, betragtede man ofte sygdom og uheld, som påført af onde magter. Det var naturligt, at man søgte råd og hjælp hos kloge folk, der ikke sjældent kendte til gode husråd, og som sad inde med en vis viden og erfaring. De kloge folk viste sig også til tider som gode psykologer, der forstod at omgive sig med en mystik, der i mange tilfælde havde en form for virkning.

Samtidig var befolkningen ikke oplyst, som det kendes i dag, og overtro var dengang en hel naturlig ting. Ligeledes må man huske på, at fattigdom afholdt mange fra at søge de få læger, der var dengang. Man søgte i stedet noget man kendte, nemlig byens kloge mand eller kone.

I Hvinningdal – nord for byen på Buskelundvej, hvor Hvinningdal Kirke ligger i dag – boede en klog mand, der hed Anders Winther. Han var søgt af folk i mange miles omkreds og kunne kurere både mennesker og dyr, og så kunne han ved siden af også lidt hekseri.

Damgaard, Buskelundvej 3 - ca. 1890

Anders Sørensen (Winther) – født 1778 i Hvinningdal – døde i 1849 på Damgaard i Hvinningdal, Balle sogn. Han var søn af gårdbruger Søren Povlsen og Maren Christensdatter.

Et barnebarn af Anders Winther hed også Anders Winther – født den 18. marts 1900. Han havde i 1930'erne Øster Bording Smedje, inden han startede Winthers Cykler i Them.

Anders Sørensen (Winther) blev gift 1. gang 1803 i Balle Kirke med Maren Sørensdatter fra Hvinningdal. Han blev gift 2. gang i 1806 med Marie Kjerstine Pedersdatter fra Virklund, Them sogn. Anders Winther overtog gården Damgaard, Buskelundvej 3, Hvinningdal, fra sin far Søren Povlsen i 1805.

Fortællinger og overleveringer

En dag, hvor Anders Winther sad på Resenbro kro og svirede med en anden klog mand - Præst Jens, født i Svostrup i 1778 - væddede de om, hvem der kunne komme først hjem. Da Præst Jens var kommet hjem og i seng, kom der en person hen til hans vindue og kaldte. Personen bad ham komme ud og vise ham vej til Hvinningdal. Det var Anders Winther, der ikke kunne finde hjem.

En dag kom der en mand til Anders Winther og bad om et godt råd. Han led af en unormal længsel efter kvindfolk og var hel syg deraf. "Ja", siger Anders Winther, "det har jeg selv oplevet, og jeg brugte at jage mine arme ned i et kar med koldt vand lige til albuerne. Skulle det ikke hjælpe, vil jeg råde dig til at søge hjælp hos en klog kone, thi kvinder har mere forstand på den slags, end jeg har".

En gang kom der en mand ovre fra Resenbro på den anden side af Gudenåen. Hans eneste søn var syg og tæredes hen. Anders Winther lovede

at komme, og han skønnede, at sønnen sandsynligvis var forhekset. Da Anders Winther nogle dage senere kørte over for at undersøge patienten, var han inde hos en gammel kone, der boede i samme by som den syge søn, og hun fortalte, at han var god ven med deres tjenestepige, men faderen ville ikke have en husmandstøs ind på gården som kone. Så kørte Winther hen til gården, og da han havde set på sønnen, sagde han henvendt til manden: "Dette her ser ikke godt ud, og hurtig hjælp er nødvendig, men før jeg tager mig af hekseriet, må alle folk samles her inde i stuen". Manden svarede: "De er her alle". "Det passer ikke, der mangler én", sagde Winther. "Ja", svarede manden, "pigen er ude at malke". Så snart pigen var kommet ind, sagde Winther henvendt til manden: "Din søn og pigen er kærester, og jeg kan sige dig en ting: Giver du ikke dit samtykke til, at de unge får hinanden, vil du inden året er omme komme til at køre din søn op til kirkegården".

Det hjalp, gårdmanden gav sit samtykke, og de blev gift. Lige så længe Anders Winther levede, kom den unge mand hvert år kørende over til Hvinningdal med et læs fødevarer som tak.

Helbredt af en sort høne

Lærer L. Lassen i Toustrup (1830-1880) fortæller i en bog: "En lærers livserindringer" af T. Bundgaard Lassen (1927) følgende hændelse:

Jens Jensen fra Toustrup læste meget – især i bibelen. Han ejede foruden denne, nogle gudelige bøger og flere andre bøger. Han havde en god hukommelse og kunne mange af de bibelske historier og skriftsteder udenad. Således fremsagde han på sit dødsleje for pastor Binzer den lange skriftebon efter "Evangelisk Salmebog". Alligevel var han hildet i tidens overtro og mente, at onde mennesker kunne påføre folk sygdomme – slå øjne ud o.s.v.

Han blev engang heftigt syg, og man brugte mange midler for at få ham rask, men intet hjalp. Endelig kom han i tanke om, at han var forgjort, og han påstod, at den dag han blev syg, havde han set et kvindfolk, der hadede ham, kaste noget på hans vej. Det var han gået over, og det måtte så have påført ham sygdommen. Der blev nu sendt bud efter den kloge mand, Anders Winther i Hvinningdal. Han kom og sagde, at formodningen om, at Jens Jensen var forgjort, var ganske rigtig. Han befalede derpå, at en sort høne skulle slagtes. Da det var sket, tog han dens blo-

dige kod, og idet han fremmulede nogle hemmelige formularer, dækkede han den syges hoved dermed.

Bøgerne med de hemmelige kunster

Anders Winther, Kragelund Mark, fortæller: "Min bedstefar, Anders Winther i Hvinningdal, var klog mand. Han kurerede både mennesker og dyr, og var nogen forhekset, kunne han også hjælpe der, og folk kom langvejs fra, for at hente ham. Min farbroder, Søren Winther, arvede bedstefars bøger og lærte de gamle kunster, så han blev ligeledes meget kendt og søgt som klog mand. Da han døde, arvede sønnen Moust Winther, Hvinningdal, de omtalte bøger, men han havde dog ikke noget med de hemmelige kunster at gøre, og han solgte bøgerne til doktor Munch i Silkeborg. Der var blandt andet en bog af Henrik Smidt og en Cyprianus".

Et oldebarn, Frede Vinther Sørensen (1907-1996), fortæller i 1984: "Jeg har naturligvis ikke personligt kendt min oldefar, Anders Winther, da han døde i 1849, men alle i familien har fået et utal af overleveringer fortalt. Når vi som børn og unge hørte de voksne fortælle, var der vist ingen, som var i tvivl om fortællingernes rigtighed".

Som voksne har vi da også talt og fortalt om Anders Winther, den kloge mand fra Hvinningdal, og vi har heller ikke været i tvivl om, at noget var der om snakken.

Forudsagde vejret

Min bror, Anthon Vinther Sørensen, født 1901 i Hvinningdal – død i 1964 i Vinderslev, kunne også noget, men det var mere med at forudsige vejret og andre hændelser. Således havde Silkeborg Avis altid bud efter ham for at høre, hvordan vejret ville blive i f.eks. julen, påsken og pinsen, og hvornår det blev tørvejr til høsten?

Cyprianus: Oprindelig navn på en middelalderlig trolddomsbog, senere også betegnelse for en drømmebog. Den, der ejer en Cyprianus, skal aldrig fattes klingende mønt, siger man. Heri lærer man nemlig om nyttige ritualer, varsler, drømmetydning, spådomme, trylleformler og generelle husråd helt tilbage fra 1600-tallet. Men desværre er en Cyprianus umulig at slippe af med igen, og det nytter hverken at give den væk, grave den ned eller brænde den.

Maren fra Vester Bording

Vagn Lihm Kristensen

Maren Larsdatter blev født i 1796 på Vester Bordinggaard, Vester Bordingvej 1, Vester Bording. Hun var datter af Lars Christensen, (1749-1810) og Christine Povlsdatter, (1755-1807), som havde den største gård i Vester Bording. Maren havde 11 søskende, men de seks døde, inden de nåede konfirmationsalderen.

Marens mor, Christine, døde den 13. november 1807. Maren var da knap 11 år gammel. Faderen giftede sig igen den 11. november 1809 i Balle Kirke med Anna Marie Sørensdatter fra Gødvad.

Drukne i tørvegrav

Marens far, Lars Christensen, står opført i Balle kirkebog som værende død den 22. oktober 1810. Han blev begravet på Balle kirkegård. Under anmærkning står: "Druknet i en tørvegrav".

Lars Christensen var gået til høstgilde i Kragelund, og da han ikke kom hjem samme nat eller den følgende dag, blev der iværksat en eftersøgning. Et par hyrdedrenge fortalte, at de havde set ham om aftenen på Kragelund Mark, og da eftersøgningen blev udvidet hertil, fandt man ham druknet i en tørvegrav. Han var utvivlsomt gået vild i mørket og tågen og havde vel også fået lidt at drikke ved høstgildet.

Maren gifter sig med Lars Sørensen

Maren Larsdatter blev i 1820 gift med Lars Sørensen i Balle Kirke, og de blev husfolk på Vester Bording Mark, hvor de fik tre børn. I 1828 flyttede de til Sinding Hedehuse i Kragelund sogn, hvor Lars Sørensen ville opdyrke noget hede, som aldrig før havde været under plov. Han kom imidlertid aldrig i gang, idet han blev syg og efter kort tid var så svag, at han ikke kunne forlade sin seng.

Nu kneb det med at få brød på bordet, og Maren skrev derfor til Kragelund sogneråd - eller fik nogen til at skrive for sig - og bad om fattighjælp til den nødstedte familie. Det blev også bevilget, idet Kragelund sogns

fattigkommission dog skrev til Balle sogn og bad om at få de udlagte penge refunderet.

Imidlertid fik Lars Sørensen det værre og måtte indlægges på Viborg Sygehus, hvorefter det blev diskuteret, hvem der skulle betale for opholdet. Da forhandlingerne trak ud, blev det fra sygehuset foreslået, at patienten skulle sendes hjem ”forsvarligt indpakket i sengeklæder”, til trods for at det var februar måned, og manden var dødssyg.

Få uger senere døde Lars Sørensen på sygehuset og blev begravet i Viborg, fordi de to sogne ikke kunne blive enige om betalingen for begravelsesomkostningerne. Der foreligger en regning fra graveren, men hvem der betalte vides ikke.

Måtte betale fattighjælp tilbage

Maren og de tre små måtte nu klare sig med fattighjælp, og endnu samme år giftede hun sig med Mikkel Mikkelsen Herold, født 1791 i Frederiks sogn. Han var af ren tysk afstamning, idet hans forældre var Mikkel Mathiasen Herold og Magdalene Frickelin.

Maren og Mikkel Mikkelsen Herold kunne ikke bare gifte sig, idet det i lov fra 1824 var bestemt, at personer, der havde modtaget fattighjælp, ikke kunne gifte sig, før de havde betalt fattighjælpen tilbage. Det havde Maren og Mikkel ikke mulighed for, men det blev ordnet ved, at gårdmand Jens Nielsen fra Balle Overgård betalte 6 skæpper rug til Kragelund fattigkommission. Så var sagen i orden, og de blev gift den 2. august 1829 i Kragelund Kirke. Maren og Mikkel Mikkelsen Herold blev boende i Sinding Hedehuse, hvor de fik 2 børn.

Skilsmisse bevilget nogle år senere

Det gik ikke godt med ægteskabet, og i 1836 søgte de om skilsmisse. Skilsmissen blev først bevilget nogle år senere, men i mellemtiden flyttede Maren igen i fattighuset med sine børn. I det brev, som hun da sender til Kragelund fattigkommission, hedder det: ”Efter min første mand, Lars Sørensens død, blev det min sørgelige lod at være gift med et slettænken- de og umoralsk menneske ved navn Mikkel Herold her i Kragelund sogn, med hvem jeg desværre har avlet to børn, og da han var så ukristelig at mishandle mig, så blev resultatet, at mit ægteskab på lovbefalet måde blev opløst”.

I Amtsprotokollen fra 1842 hedder det, at Mikkel Mathiasen Herold blev idømt 16 dages fængsel på almindelig kost for betleri. Han boede da i Kragelund fattighus og var 80 år.

Maren flyttede ind hos datter

Vi kan følge Maren Larsdatter, der i 1851 flyttede til sin datter Anna i Funder sogn. Anna var gift med Søren Sørensen Klintrup, som forpagtede Funder Kro. Ved folketællingen i 1860 boede Maren hos datteren, Cecilie Kirstine, og svigersønnen, gårdmand Poul Pedersen, i Funder by.

Anne Marie Richarddatter flyttede ind hos Mikkel Herold

Efter Maren og Mikkels skilsmisse flyttede Mikkel Herold sammen med fraskilte Anne Marie Richarddatter, der var født i 1799 i Kragelund sogn. Hun var datter af Richard og Anne Kirstine Pedersdatter.

Anne Marie Richarddatter havde været gift med Peder Jørgensen Lee, Kragelund sogn, men ægteskabet var blevet opløst ved skilsmisse i 1836. Anne Marie Richarddatter var herefter husbestyrerinde for Mikkel Herold. De blev aldrig gift, men medens hun var husbestyrerinde for ham, fik hun en søn, Jacob Nielsen født i 1837 i Sinding Hedehuse, hvor en Poul Niels Hansen blev udlagt som barnefader.

Mikkel Herold købte i 1857 ejendommen matr. nr. 1b, Overgårdsvej 8, Overgård Mark, med bygninger, avl og afgrøder for 800 rdl. Ved siden af landbruget var Mikkel Herold daglejer og teglbrænder ved Sinding Teglværk.

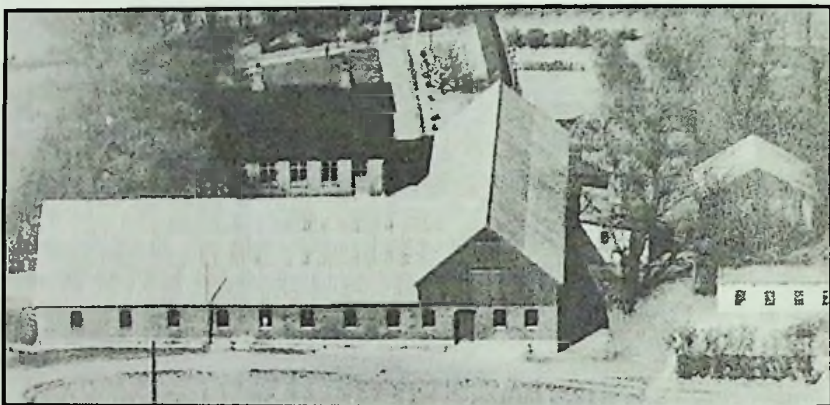
Efter Mikkel Mikkelsen Herolds død i 1863 på Overgård Mark bliver Anne Marie Richarddatter husholderske hos Jens Nielsen (Rytter), Sinding Hovvej 4, Balle. I 1868 blev de gift i Balle Kirke.

Skovhus i Øster Bording

Uddrag af Rasmus Mortensens bog: *Balle Sogn*

Uddrag af Evald Tang Kristensens bog: *Gamle kildevæld*

En af de helt gamle gårde i Øster Bording er Skovhus, Jordkærvej 8, Øster Bording. Allerede i 1657 kan man læse om Skovhus, som da var bolig for kongens skytte. Han havde nok at bestille med krybskytteri og ulve, som på det tidspunkt var to slemme plager for Øster Bording bønderne.

Skovhus, Jordkærvej 8, 1914

I Hids Herreds tingbog kan man den 20. januar 1657 læse:

Johanne Nielsdatter, barnefødt ved Funder Kirke og tjener i Øster Bording, beskyldte Rasmus Christensen, Skovhus i Øster Bording, for at være rette barnefader til det barn, hun nu reder til barsel med, og som hun ved retten aflagde ed på.

Af matrikelkortet fra 1795 kan man se, at Skovhus lå ca. 600 m. vest for Øster Bording by. Sogneprotokollen fra 1820 viser, at Niels Sørensen (Bundgaard) da boede i Skovhus, og endelig beretter sognefoged Thomas Pedersen (1847-1935), i sine erindringer om Øster Bording hede og skov, at arealerne vest for Fladmose (Jordkærvej) var hede og grænsede op til Overgård Hede (Nørhedevej).

Rasmus Mortensen skrev:

En del af Øster Bording skov tilhorte kongen. Et hus eller rettere en gård samme sted - ca. en kilometer fra det sted, hvor den gamle Øster Bording by lå for udskiftningen (Øster Bordingstræde, 1840-50) blev endnu i en senere tid kaldt Skovhus.

Skovhus, Jordkærvej 8, matr. nr. 7a Øster Bording, har været bolig for skytter eller en slags skovfoged. Skytten fungerede under herregården Vester Kejlstrup. Det var jo i tiden, da der endnu var meget skov i Balle sogn. Så sent som i midten af det 17. århundrede gik der svin rundt på olden i sognets skove. I 1833 købte Christian Christensen (Degn), Skovhus, som da var en landbrugsejendom.

Christian Christensen (Degn) blev født i 1794 i Refshale, Kragelund sogn og blev i 1826 gift i Kragelund Kirke med Ane Sophie Laustdatter, født i 1805 i Krog ved Dalsgaard, Hørup sogn. Degn døde i 1876 kort efter, at de havde holdt deres guldbrud. Ane Sophie Laustdatter døde i 1896 i Sinding sogn 91 år gammel hos svigersønnen, Jens Andersen Nyhus. Thomas Pedersen var sognefoged fra 1881 til 1921.

Evald Tang Kristensen som folkemindesamler

Evald Tang Kristensen, der var en lokalhistoriker, som gik fra egn til egn og nedskrev historier om folks hverdag og skikke, er i dag årsag til, at vi ved, hvordan vore forfædre levede.

Evald Tang Kristensen var også på besøg i Skovhus hos Christian Christensens enke, Ane Sophie Laustdatter. Hun fortalte, at hun ikke vidste, hvilken dato hun var født, for hendes mor sagde altid, at det ikke var nedskrevet. Men hun vidste da så meget, at en måned før jul (1895) blev hun 90 år.

Ane Sophie Laustdatter boede i Skovhus i 57 år, og først syv år efter sin mands død forlod hun stedet. Hun flyttede over til sin svigersøn, Jens Andersen Nyhus, i Sinding, og der traf jeg hende sidste gang, fortæller Evald Tang Kristensen.

Hun havde i mange år gået omkring og ernæret sig som spindekone. Hendes moder var fra æ` Havbakke i Vinderslev sogn.

Ane Sophie Laustdatter var en prægtig gammel visesanger, som var kendt viden om for sin stærke sangstemme og sin sikre hukommelse.

Faderen kunne nok synge nogle viser, og moderen kunne nogle, og så samlede Ane Sophie ellers rundt omkring i bindestuerne, hvad hun kunne få fat på, for hun havde nemt ved at lære. Jeg har fået mange gode viser og flere gode eventyr af hende, ligesom jeg også har fået en del gode melodier.

Ane Sophie Laustdatter

En stor del går derimod så stille dermed, at man intet ved, og næppe nok husets egen snævre kreds ved besked dermed. Der har endog truffet så mærkelige tilfælde, at konen aldrig havde sunget sådanne viser for sin mand, og munden aldrig blev opladt, før hun gik i barndom som ældgamme kvinde, slutter Evald Tang Kristensen.

Det var især lærer Munch i Sinding, der gæstfri bod den gamle kone hjem, som jeg kan takke for, at jeg fik så stort udbytte af hende. Hun fortalte historier, og hun sang for mig, til hun blev hæs.

Fordi hun sang så godt og sikkert, fik jeg i sinde at sætte alle de toner op, hun kunne til viserne, og hun var flink nok til at synge, til vi blev færdige. Hun var én af de få, om hvem folk vidste, at hun var én af bærerne af vores folkeminder.

Christen Christiansen overtog Skovhus

Efter Christian Degn overtog sønnen Christen Christiansen (1830-1914) Skovhus. Han blev gift tre gange. Første gang med Birthe Laursen (1834-1887).

Christen Christiansen var ved siden af landbruget også væver, som også hans far havde været det. I det hele taget har der været mange familier i Øster Bording, som ved siden af landbruget var vævere.

En af børnene, Larsine Marie Christiansen (1865-1936), blev gift med murer Anton Pedersen, Øster Bordingvej 8, Balle Huse.

Larsine Marie fik ved sit giftermål i 1891 en flot udskåret bjælke med til Balle Huse, hvor den i dag hænger med teksten:

**År † 1773 - Gud bevar denne hus
fra ildsvåde og alle ulækker**

Erling Bak-Andersen fortæller, at Skovhus skulle være nedbrændt i 1773 og bjælken med denne skrift blev sat op i den nyopførte bygning.

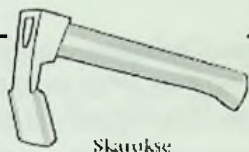

Flere andre familier har boet i Skovhus inden Niels Kristoffersen købte stedet i 1919. I 1957 overtog sønnen Jens det. Endelig har Else Bay Drejer boet der siden 1989.

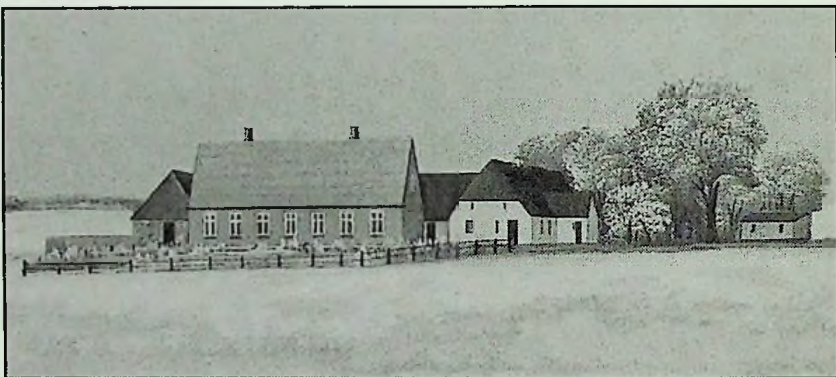
Mit liv i halvtredserne

Harry Kjeldsen, Fåborg 2004

Skarokse

Hvis jeg kort skal fortælle om tiden, hvor jeg boede hjemme på "Balle Nygaard", Balle Kirkevej, hvor Balleskolen ligger i dag, skal vi jo helt tilbage til 1950, hvor mine forældre, Eva og Arne Kjeldsen, overtog "Balle Nygaard" ude på marken mellem Balle Kirke og Gl. Balle. De overtog den efter min bedstefar, Niels Kjeldsen, der havde bestemt sig for, at tiden var inde til at gå på pension.

Balle Nygaard

Vi var tre børn, jeg var knap 11 år, Niels var 6 år og Bjarne knap 1 år, da vi flyttede i april måned fra den lille ejendom mellem Resdal og Skægkær ved Viborg landevej.

Skoletiden

Min skoletid i Resdal Skole havde været præget af en temmelig enerådig enelærer, hr. Holst, og skiftet til Balle Kirkeby Skole med lærer Knudsen og fru Sørensen var en meget positiv oplevelse. Ved disse lærers forståelse fik jeg mere selvtillid til at modtage lærdom, hvilket jeg vistnok trængte meget til.

I skoletiden i Balle kom jeg hver dag forbi den lokale tømrermesters værksted, Balle Bygade 4, hvor der duftede dejligt af træ. Jeg spurgte vist også, om jeg kunne komme i lære, når jeg blev gammel nok, men tømrermesteren, Svend Aage Petersen mente, at vi skulle se på det til den tid.

Da jeg var færdig med folkeskolen, mente mine forældre, at jeg måtte ud og tjene ved landbruget, og jeg fik så plads i vinterhalvåret 1953-1954 på Lystruphauggaard i Sejling. I den lange vinter fik jeg, om ikke andet, så i hvert fald lært at gøre orden i de ting, jeg havde med at gøre. Jeg var blevet klar over, at jeg virkelig havde lyst til at komme i lære som tømrer og var så heldig, at tømrer Petersen kunne lade mig starte den 1. april 1954. Han var i mellemtiden flyttet til Gartnervej 8, nu Håndværkervej, i Alderslyst bag gartner John Korsbakkes planteskole.

Tømreruddannelse

Jeg var kun 14 år og vistnok temmelig umoden, men allerede dengang skulle jeg jo føre regnskab med hvor og hvor mange timer, jeg havde arbejdet, og hvad jeg havde lavet. Alle disse gamle kalenderbøger har jeg endnu, og det er meget sjovt at se dem igennem og mindes læretiden, som gav en god solid start på det især dengang meget alsidige tømrerfag. Det har siden været min store interesse, og med videreuddannelser har jeg sørget for, at også den teoretiske side af både faget og alt bygningshåndværk blev mit arbejdsområde i over 30 år.

I min kalenderbog fra det første år jeg var i lære står, at jeg fik 22 kr. om ugen, og at jeg betalte 12,60 kr. i kvartalet til sygekasse.

Min arbejdsuge var 45 timer, og i vinterhalvåret gik jeg om aftenen på Teknisk Skole, der lå på Skoletorvet i Silkeborg.

Jeg boede hjemme i min læretid, så når der var fyraften (jeg fik som regel fri lidt før), cyklede jeg op ad Balle Bakke og ad markvejen hjem for at spise og klæde om for derefter at møde på Teknisk Skole kl. 17.30. Vi havde så fri kl. 20.00, og det passede fint med, at vi så kunne gå lidt rundt i byen og nå biografen kl. 21.00.

Der var undervisning tre aftener om ugen, men et enkelt år blev den ene aften ændret til lørdag eftermiddag. Vi fik lært at regne, skrive og tegne tommerkonstruktioner og meget andet. Nogle gange blev vi døsige, hvis vi havde arbejdet udenfor om dagen.

Det blev også til et godt kammeratskab, hvor dem fra byen gav os fra landet et lidt andet syn på livet og omvendt. Men vi fandt hurtigt ud af det og glædede os faktisk hvert år til at se hinanden, når skolen begyndte omkring den 1. september.

Da mesters kone, Ruth, i 1956 ventede deres efternøler, Ole, drillede min far mester med, at han nok ikke havde sovet hele tiden væk, hvortil mester svarede: "Du sku' da nødig snakke". Min mor ventede Ulla på samme tidspunkt.

Korte galt på knallert

En oplevelse, der måske også er værd at nævne, var da Knud Rytter (mestersvenden) stolt viste sin nye knallert frem. Det var en såkaldt røvkubber. Jeg skulle selvfølgelig også prøve knallerten, og det gik også nogenlunde, indtil jeg igen skulle standse ved værkstedet. Den kunne køre meget hurtig, op til 60 km. i timen, og jeg havde fået god fart på, så jeg fejlvurderede standselængden og tørnede ind i værkstedets væg, dog uden at der skete personskaade.

Den sidste sommer jeg var i lære (1957), byggede fatter ny lade og fik renoveret kostalden. Mester havde tømrerarbejdet. Sammen udførte vi de større ting, hvorefter jeg så blev afgivet til det, jeg kunne gøre alene med fatter som håndlanger.

Boede hos bedsteforældrene

Den sidste vinter i min læretid boede jeg hos mine bedsteforældre, Dorte og Niels Kjeldsen, idet der så ikke var så langt at cykle i skole om aftenen. De boede på Ægirsgade i Alderslyst, og jeg kunne sove i et gæsteværelse og boede med fuld forplejning og madpakke hver dag.

Jeg blev nok temmelig forkælet, men der var stille og roligt, så jeg havde god tid til at tegne og forberede afslutningen på Teknisk Skole. Den 15. april kunne vi lave svendestykket efter først at have klaret den teoretiske del på skolen. Det blev klaret i fin stil, og hvad så?

Rejste til Grønland

Jeg kunne ikke fortsætte ret længe ved min læremester, for der var ikke så meget arbejde dette år, og så var det jo heller ikke let at finde job ved andre tømrermestre.

Mesters kone havde en bror, der blev kaldt "bette Svend", som havde arbejdet hos os ind imellem. Han arbejdede på Grønland. Han havde bejstret fortalt om sine oplevelser deroppe og fået mig overtalt til at søge arbejde ved Den Kongelige Grønlandske Handel.

Det gjorde jeg så og fik ansættelse for en sæson i Upernavik, den sidste koloni på vestkysten for Thule. Jeg skulle følges med "bette Svend", og vi rejste til København den 22. maj 1958. Efter en afskedstur i Tivoli om aftenen sammen med et par piger, jeg kendte hjemmefra, oprandt dagen, hvor vi gik ombord på den gamle "Dronning Alexandrine", der skulle sejle til Grønland.

Det var min 19 års fødselsdag, og det var en ny uvirkelig fornemmelse af et eventyr, der ventede forude, da vi sejlede på Øresund forbi Kronborg og ud på de store have.

De første otte dage, hvor vi sejlede tværs over Atlanterhavet, var nu ikke noget rart eventyr, for jeg var søsyg hele tiden og levede mest af chokolade og lidt smørrebrød, når nogen havde tid til at komme med det. Det var nogle meget lange dage, hvor jeg syg og elendig, og nok også med lidt hjemve, tilbragte tiden i køjen.

Efter anløbet i Egedesminde, hvorfra vi sejlede videre med kystskibet Juto (Julius Thomsen) langs kysten til Upernavik, blev det igen værd at leve. Vi havde flere pragtfulde og eventyrlige besøg i byerne som årets første skib fra Danmark, og desuden oplevelsen af den storslåede helt specielle grønlandske natur.

Isvinteren begyndte tidligt det år, så den planlagte hjemrejse om efteråret kunne ikke lade sig gøre. Vi var 15 "indefrosne" håndværkere, der måtte overvintre. Vi kom ikke hjem før med det første fragtskib, "Nancy S", der anløb sidst i maj 1959.

Jeg blev indkaldt til militæret om efteråret, og i de ca. tre måneder, fra jeg kom hjem, og til jeg skulle ind, arbejdede jeg igen ved tømrer Petersen. Den 2. september mødte jeg på kasernen i Fredericia for at afjæne 14 måneders værnepligt.

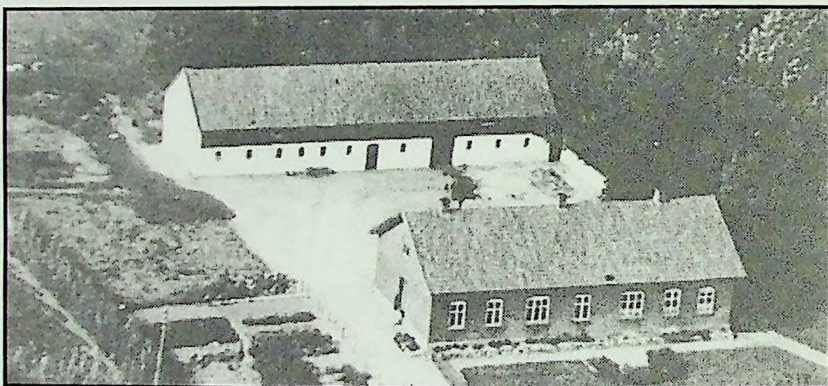
Højholtgaard i Hvinningdal

Vagn Lihm Kristensen

En af de gamle gårde i Hvinningdal hed Højholtgaard. Den lå på hjørnet af Hvinningdalvej og Odinsvej på toppen af Hvinningdal Bakke. Efter branden i 1681, hvor Hvinningdal by brændte, blev Højholtgaard flyttet til den nuværende Hvinningdal by. Før branden lå landsbyen ved Jordkærvejs sydlige ende. Omkring 1797 blev gården udflyttet til toppen af Hvinningdal Bakke. Herfra var der en fantastisk udsigt over engene ved Langsø og længst væk mod øst Silkeborg Slot og færgestedet fra Balle Mark (Alderslyst) til Silkeborg by, som dengang kun var nogle få huse.

Højholtgaard var en ret stor gård. Jorden grænsede mod nord til Hvin-

Højholtgaard, Odinsvej 2

ningdal by og mod øst gik arealerne ned mod Bækkelund. Hele Hvinningdal Bakke, Frederikslund Mølle, som senere blev til Lysbro Fabrikker, og engdragene i Lysbro, Funderholme og Gurmosen mod vest hørte også under gården. Mellem gården og Hvinningdal by lå der engang et pottemagerværksted.

I 1841 blev der frastykket nogle arealer, og et par nye gårde opstod. Højholtgaard havde i slutningen af 1800'tallet og starten af 1900'tallet

nogle økonomisk dårlige år, hvor man også måtte igennem et par tvangsauktioner.

I 1910 bestod Højholtgaard af 98 tdr. land, deraf 70 tdr. land ager, 12 tdr. land eng, 12 tdr. land skov og 4 tdr. land have og gårdsplads.

I 1910-1914 havde den en besætning på 20-30 køer, 20 ungdreuer og kalve, 1 tyr, 70 svin, ca. 100 får og 2 spand arbejdsheste samt rideheste.

Udstykning

Da der blev åbnet mulighed for udstykning af gårdens jorder ved den nye lov om udstykning til statshusmandsbrug af 22. juni 1917 og tillæg af 6. maj 1921, viste der sig en mulighed for at redde gårdens økonomi.

De to handelsmænd og hestehandlere, Lars Larsen og Christen Peder Clemmensen, begge Silkeborg, købte Højholtgaard og solgte først nogle arealer i Lysbro, bl.a. Iergravene, som var lejet af teglværkerne. Dernæst tog man fat på at udstykke landbrugsjorden på Hvinningdal Bakke.

Her blev der oprettet seks statshusmandsbrug hver på ti tdr. land. Et par var lidt større på grund af jordens beskaffenhed og noget kuperet terræn. Jorden blev købt den 1. oktober 1921 og overtaget den 31. marts 1922.

De 6 udstykkede statshusmandsparceller og de første ejere:

Matr. nr. 7u, Hvinningdalvej 46. Johan Johansen Jensen

Matr. nr. 7v, Hvinningdalvej 44. Anton Nielsen Korsbakke

Matr. nr. 7x, Hvinningdalvej 32. Karl Mikkelsen

Matr. nr. 7y, Hvinningdalvej 49. Aksel Sørensen

Matr. nr. 7z, Hvinningdalvej 51. Valdemar Thorvald Nielsen (Rytter)

Matr. nr. 7æ, Hvinningdalvej 62. Marinus Niebuhr

Prisen for ti tdr. land varierede imellem 7.500 og 9.250 kr. Dertil kom udstykningsomkostninger, som køberen selv betalte, og endelig salgskostninger, som blev delt mellem sælger og køber.

Staten gav et tilskud på 6.600 kr. til hver bruger og ydede et statslån på 5.280 + 7.920 kr.

Højholtgaard stod nu tilbage i 1922 med et stort stuehus med 2-3 lej-

ligheder samt nogle efterhånden simple udbygninger og lidt jord omkring bygningerne. Det blev købt af Amalia, kaldet Malle, og Niels Johannes Peter Hansen, kaldet Niels Haurbak.

Niels Haurbak solgte efterhånden jorden som byggegrunde, og i 1979 købte Silkeborg Kommune resten af jorden og bygningerne. Gården blev nedrevet i 1987 for at give plads til opførelse af ældreboliger, hvorved Ægirsvej 2a-8c opstod. Ældreboligerne stod færdig i 1989.

Ældreboligerne på Ægirsvej

Et statshusmandsbrug på ti tdr. land var for lille til, at en familie kunne leve af det, derfor havde alle mændene et arbejde ved siden af landbruget. Det kunne være som arbejder på Lysbro Fabrikker eller på teglværkerne i Lysbro.

Et af statshusmandsbrugene, Hvinningdalvej 49 (nu Sagasvej 9), blev i 1940 købt af Elly og Gunnar Hvam. Gunnar Hvam havde som sine naboer et arbejde ved siden af landbruget. Med hestevogn kørte han sandjord til opfyldning i Langsø, der hvor Ringvejen senere blev anlagt.

Ved sognerådsmødet den 2. september 1950 behandlede man en henvendelse fra landinspektør Hjorth Nielsen, Silkeborg, idet han på Gunnar Hvams vegne søgte om tilladelse til at udstykke ejendommens jord.

Sagen blev anbefalet.

Gunnar Hvams ejendom blev udstykket

Udstykningen drejede sig i første omgang om jorden syd for ejendommen ned mod Iergravene. I samme forbindelse blev Højmarksvej anlagt. I 1969 blev vejen omdøbt til Rolf Krakes Vej.

Gunnar Hvam havde inden da udstykket enkelte parceller. Den første var et lille jordstykke, hvor slagter Rahm, Skæggær, kunne holde med sin salgsvogn. Arealet lå ud mod Hvinningdalvej syd for Højmarksvej. Et andet jordstykke var nord for Højmarksvej ud mod Hvinningdalvej, hvor der var en træbygning med træindustri, og en tredje parcel var Højmarksvej 1. I 1960'erne blev resten af jorden udstykket, i alt 75 parceller. De sidste blev dog først udstykket efter Gunnar Hvams død i 1965.

I dag er Hvinningdal Bakke et attraktivt parcelhuskvarter, hvor de fleste har en storslået udsigt ud over Langsø, skovene ved Alderslyst og Silkeborg.

Elly og Gunnar Hvam

Døde efter fald fra hølæs

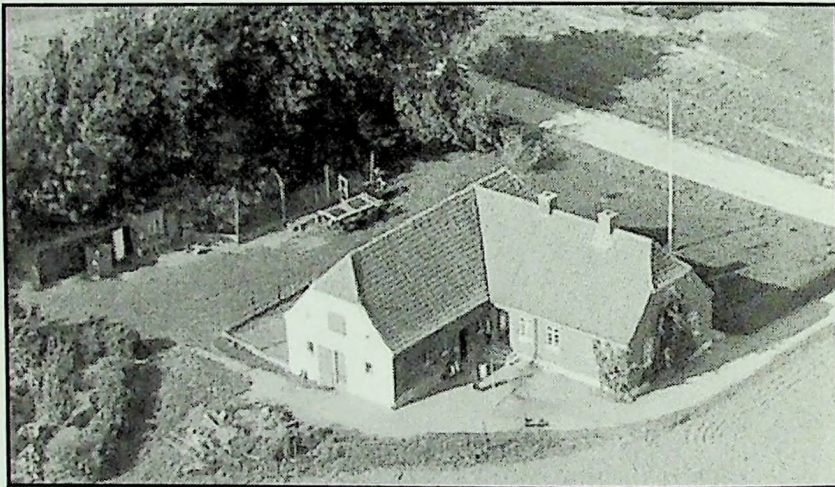
Vagn Lihm Kristensen
Silkeborg Avis

Thorvald Rytter

Et af statshusmandsstederne, der i 1922 blev oprettet på Hvinningdal Bakke, blev købt af Thyra og Thorvald Rytter.

Thorvald Rytter var teglbrænder på Lysbro Teglværk. I sommeren 1922 opførte han et stuehus med en vinkelbygning indrettet til lade og kostald. Normalt havde de 3-4 koer, nogle grise og høns samt en hest på ejendommen.

Hvinningdalvej 51, 1936

Thyra og Thorvald havde seks børn, Niels, Marie, Jørgen, Inger, Annalise og Bodil.

Thyra og Thorvald Rytter var nogle dejlige, gemytlige mennesker. Thorvald ville gerne have en øl, men måtte ikke for Thyra, hvorfor han ved købmanden i Hvinningdal fik sine øl noteret som søm i købmandsbogen. Thorvald Rytter gemte øllene i et rør i vejgrøften, men vi drenge opdagede det og flyttede øllene lidt fra røret, og gemte dem i græsset. Thorvald Rytter lovede os, at vi måtte få en pose bolcher, hvis vi ville fortælle

ham, hvor øllene var. Når vi drenge mødte Thorvald Rytter hos købmanden, vankede der, derfor altid bolcher.

Spritterne hjalp Thorvald

Thorvald havde som nævnt arbejde som brænder på Lysbro Teglværk. Dengang var det sådan, at spritterne, de hjemløse, gerne boede og sov på ovnene, som var varme, når der blev brændt tegl. Thorvald var på god talefod med de hjemløse og kunne godt stikke dem en øl i ny og næ.

Thorvald Rytter som teglværksarbejder

En vinter var Thorvald på sin nattevagt så uheldig at falde og komme slemt til skade med sin ene fod. Om brændingen lykkedes afhang helt af, om han kunne holde ovnene konstant varme. Da han nu havde forstuvet/brækket en fod og derfor ikke kunne klare at fyre i ovnene, var brændingen i stor fare for at skulle mislykkes.

Men de hjemløse var klar over, hvad det betød, så næste morgen, da direktøren kom for at tilse ovnene, lå Thor-

vald i en dyngge sække og gav sine ordrer, medens de hjemløse udførte arbejdet. Brændingen lykkedes.

Thorvald Rytter døde den 5. august 1951 efter et fald nogle dage forinden fra et læs hø i Funderholme enge. Han blev 61½ år gammel og blev begravet den 10. august 1951 på Vestre Kirkegård, Silkeborg.

Da kisten blev ført ud på kirkegården for at blive gravsat, stod de hjemløse på den nærliggende skrænt mod vest med bojede hoveder og med deres huer i hånden.

Det fortælles, at ikke et øje var tørt blandt begravelsesgæsterne - bl. a. på grund af de hjemløse.

Silkeborg Avis den 4. august 1951

Livsfarligt kvæstet!

60-årig husmand faldt af hestevognen under høbjergning i Funderholme engene.

Da husmand Thorvald Rytter, Hvinningdal Bakke, i går eftermiddag ved 15-16 tiden var i færd med at køre hø hjem fra Funderholme engene ved søbredden, var han så uheldig at falde af hestevognen. Den 60-årige husmand slog i faldet sit hoved meget hårdt og faldt besvimmelst. Der var ikke en telefon i nærheden af ulykkesstedet, og en medhjælper greb derfor omgående en båd og roede over Ørnso til købmand Skorstensgaard på Herningvej i Lysbro, hvorfra han alarmerede Falck. Thorvald Rytter blev bragt til Silkeborg Sygehus, hvor man i dag oplyser, at han stadig ligger bevidstløs med en meget alvorlig hjernerystelse.

Silkeborg Avis den 6. august 1951

Død efter faldet.

Den 60-årige husmand Thorvald Rytter, Hvinningdal, døde natten til søndag på Silkeborg Sygehus uden at være kommet til fuld bevidsthed efter det kraniebrud, han pådrog sig fredag eftermiddag, da han faldt ned fra et hølæs i Funderholme engene.

Thorvald Rytter efterlader sig hustru og seks voksne børn. En af sønnerne ligger for tiden hårdt kvæstet på Herning Sygehus efter et fald fra et murerstillads.

Lærer Ejner Knudsen, Balle Kirkeby Skole

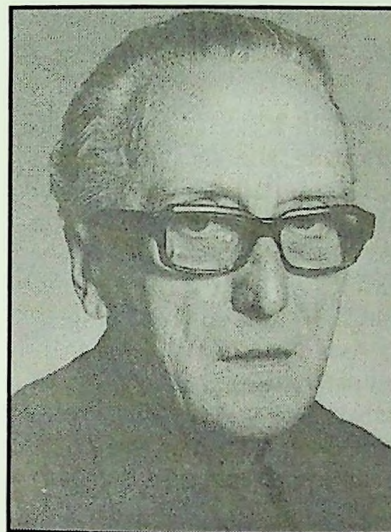
Bente Vedel Knudsen

Vagn Snede Pedersen

Ejner Kristen Knudsen, der var lærer ved Balle Kirkeby Skole i perioden 1939-1964, er en af de lærere, der huskes med stor respekt for sit store arbejde, dygtighed og som foregangsmand på mange fronter.

Ejner Knudsen blev født 1910 i Ikast som søn af gårdejer Knud Kristian Ejner Knudsen og Pederikke Jensen. Han døde i 1993 på Ballelund Plejehjem.

Lærer Ejner Kristen Knudsen

Ejner Knudsen dimitterede fra Silkeborg Seminarium i 1933. Herefter var han vikar i Herning, Vejrum og Studsgård. Den 1. november 1934 blev han ansat som anden lærer i Borbjerg og fra den 1. august 1939 som førstelærer ved Balle Kirkeby Skole.

Ved ansættelsen havde såvel Ejner Knudsen som sognerådet regnet med en snarlig ny skole, idet en lov fra 1937 bestemte, at de gamle landsby-skoler skulle moderniseres. Krigen 1940-45 satte imidlertid en stopper for det, og loven blev udskudt på ubestemt tid.

Lærer Ejner Knudsen blev i 1940 gift i Linå Kirke med Karna Petersen. Hun blev født 1916 i Linå sogn og døde i 2002 på Ballelund Plejehjem. Hun var datter af gårdejer og sognefoged Søren Valdemar Petersen og Maren Karoline Laursen. Karna og Ejner Knudsen fik en datter, Bente Vedel Knudsen, der blev født i 1941 i Balle Kirkeby Skole.

Lærer ved Balle Kirkeby Skole og Skægkærskolen

Ejner Knudsen var lærer i perioden den 1. august 1939-1964 ved Balle Kirkeby Skole, hvorefter han var viceskoleinspektør 1964-1977 ved Skægkærskolen

Han startede skoledagen med morgensang og et fadervor. Herefter kunne skoletimen begynde. Indtil 1950, hvor Balle Forsamlingshus også blev taget i brug som undervisningssted med en lærerinde, var han alene om undervisningen på skolen.

Ejner Knudsen var en meget engageret mand, både i sit skolearbejde og i fritiden. Hans vigtigste fag var fysik og kemi, hvor han selv havde fremstillet forskelligt apparatur, som blev brugt i undervisningen. Formning og tegning havde også hans interesse, således var han i sommerferien 1946 på kursus i formning i København.

Ejner Knudsens interesser

Han var en fin sanger og var kirkesanger ved Balle Kirke, så når han skulle synge ved begravelser, fik børnene fri fra skole. Han var også medlem af menighedsrådet og førte "degnens" kirkebog for Balle kirkesogn. Ejner Knudsen var en flittig violinspiller og spillede ofte for eleverne i skolen. Han var stærkt politisk, historisk og religiøs indstillet. Ejner Knudsen var med i ledelsen for Silkeborgegnens Lærerforening. Han var medlem af Højskoleforeningen og tog gerne nogle gange om året på fisketur. Igenem mange år var han referent til Silkeborg Avis.

Skolen med den store have var mod vest omkranset af nogle store træer og noddebuske. Mod syd ud mod Brunbakkevej stod der nogle store kastanietræer. Ejner Knudsen elskede sin urtehave med mange forskellige grøntsager. Hver dag hentede han mælk i en lille mælkejunge på Kærgaarden hos gårdejer og sognefoged Morten Vad.

En af lærer Knudsens gamle elever, lærer Vagn Snede Pedersen skriver:

Knudsen var kendt som en lærer, der i kraft af en naturlig autoritet var i stand til at skabe respekt omkring sig selv og sin undervisning. Han kunne styre en undervisning, hvor 1. klasse blev sat i gang med at lave regnestykker, mens 2. klasse blev undervist i historie. Ganske ofte forsvandt de

små elevers opmærksomhed omkring regnestykkerne, og de blev i stedet indfanget af de spændende historier, som Knudsen kunne fortælle. Især Danmarks historie stod ham nær og blev videregivet til eleverne med iver og patos.

I musiktimerne var alle eleverne sammen, og mange elever husker af-syngningen af Knudsens favoritsang, "Jeg elsker de grønne lunde", akkompagneret af hans violin. Da en elev på et tidspunkt med høj røst erstatte "lunde" med "flasker", var der kontant afregning fra Knudsens violinbue, og der var ro i klassen igen.

I perioder i vintertiden mødte drengene en time før normalt for at have gymnastik, som foregik henne i forsamlingshuset. Når drengene stod uden for den aflåste dør til forsamlingshuset, kunne de høre den altid fløjtende Knudsen komme gående gennem mørket henne fra boligen ved siden af skolen. Den fløjtelyd gav ham tilnavnet "stæren".

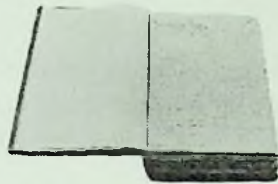
Viceskoleinspektør ved Skægkærskolen

Ejner Knudsen flyttede den 1. august 1964, da skolen blev nedlagt, til den nye centralskole i Skægkær. Her var han viceskoleinspektør og underviste bl.a. i historie. Han tog sin afsked i 1977.

Ejner Knudsen købte den gamle Balle Kirkeby Skole beliggende Sinding Hovvej 1 i 1964 og boede der, til han flyttede i beskyttet bolig på Kejlstruplund. Senere kom han på Ballelund Plejehjem, hvor han døde i 1993.

Balle sogns arkiv

Vagn Lihm Kristensen

Balle Sogns Lokalhistoriske Forening har igennem de seneste 17 år indsamlet og nedskrevet lokalhistorie, person- og ejendomshistorie fra hele Balle sogn med undtagelse af Alderslyst og Lysbro, som også hørte til Balle sogn indtil 1941.

Der er nedskrevet ca. 6.800 sider i A4 format om de enkelte ejendomme og gårde. Ejerforholdene er beskrevet sammen med de på stedet boende personer. Gårdenes historie så som antal bygninger, art og byggeår, marker, skove og moser er nøje beskrevet. I stor udstrækning er køb og salg af jordarealer taget med samt gårdenes besætning, og hvor det har været muligt, hvor meget mælk der er leveret til mejeriet. Materialet beskriver en periode på ca. 160 år fra omkring 1790 til 1950.

Ligeledes har vi indsamlet landsbyhistorier fra Balle Kirkeby, Balle Huse, Gl. Balle, Skægkær, Vester Bording, Øster Bording, Overgård samt Hvinningdal og Kjærsgård. Mange af sognets vandværker, forsamlingshuse og foreninger er blevet beskrevet, og naturligvis er skolehistorien tilbage til 1741 beskrevet, hvor det har været muligt.

Endelig skal nævnes Balle Kirke og kirkegårdens historie, Balle præstegård og som det sidste Hvinningdal Kirke. Vi skal gøre opmærksom på, at vores arkiv er under stadig opdatering med nye historier eller beretninger fra netop dig. Vi modtager gerne alle bidrag.

Vi har indsamlet, lånt og scannet fotografier af alle ejendomme og gårde og i enkelte tilfælde huse og landskaber fra Balle sogn, som er blevet til ca. 1900 billeder. Vi har været så heldige at få mange gamle billeder af personer fra de gamle kendte slægter i Balle sogn.

Vores arkiv opbevares på Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv, som ligger sammen med Silkeborg Bibliotek. Arkivet kan ikke lånes med hjem, men kan ses i Silkeborg Lokalhistoriske Arkivs åbningstider.

Hvis du har en e-mail adresse, kan vi sende en bestemt gårds historie til dig, men du skal kende adressen, se eventuelt på vores hjemmeside <http://balle-lokalthistorie.dk> eller på Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv.

Overdragelse af foreningens arkiv til Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv

Vagn Lihm Kristensen og Lis Thavlov

Program for 2009

Tirsdag den 3. februar. Generalforsamling og foredrag

Sted: Balle Sognegård, Balle Bygade 3, Balle Kirkeby.

Kl. 19.00 Generalforsamling iflg. lovene. (kun for medlemmer)

Kl. 19.45 Billeder om maj traveturen i Balle.

Kl. 20.00 Hans Peter Jensen vil fortælle om, da Balle og Alderslyst blev skilt den 1. april 1941. Der vil blive vist billeder både fra Balle og Alderslyst.

Aftens vært: Herluf Winther.

Tirsdag den 12. maj kl. 19.00. Besøg hos Vagn Thykjær "Hestehaven" og hos Erling Jensen "Hjortefarmen".

Sted: Ndr. Højmarksvej 13 og 17.

Der vil begge steder blive fortalt om gårdenes historie og bygningerne efter store ombygninger.

Gert Jæger vil fortælle om da hans forældre valgte at flytte gården de ca. 400 meter. Der vil begge steder blive mulighed for at se dalen/engen, som mod vest/nord går om til Gubsø og Sejling sognegrænse.

Foreningen vil servere en forfriskning.

Aftens vært: Regner Jørgensen.

Onsdag den 19. august kl. 19.00. Besøg hos Bjarne Jensen på Funder Radiomuseum.

Sted: Kongshedevej 10, Funder Nørhede.

Bjarne Jensen vil vise og fortælle om sine 1685 gamle radioer, grammofo-
ner, fjernsyn og 10.000 andre ting. Ud over radioer er der en togbane med
en station "Tosselund", som er under opførelse.

Foreningen vil servere en forfriskning.

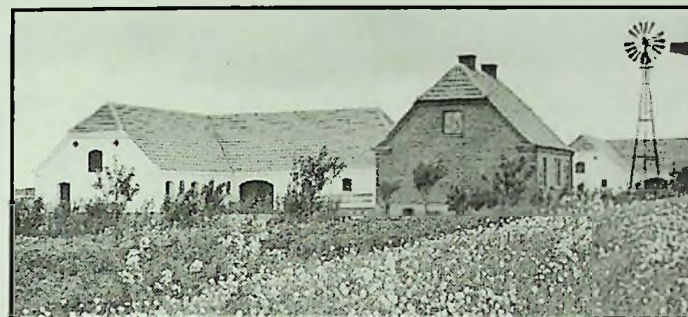
Aftens vært: Henning Due.

Onsdag den 7. oktober kl. 19.00. Foredrag om sabotøren Hans Krarup.

Sted: Øster Bording Forsamlingshus

Bente Rytter, Sejs, vil fortælle om sin far, Hans Krarup, Sejs, der er kaldt Danmarks første sabotør. Hun vil fortælle om sin families deltagelse i modstandskampen, om tiden før, under og efter krigen.

Aftens vært: Bodil Skov

Otto Thomsens ejendom på Vester Kejlstrup Mark, 1939

Onsdag den 12. november kl. 16.00 præsenteres bogen om Vester Kejlstrup.

Sted: Ndr. Højmarksvej 27, Vester Kejlstrup.

På et af husmandsstederne holder vi en lille reception i forbindelse med udgivelsen af bogen.

Foreningen vil være vært med en forfriskning og lidt mundgodt. Mød op og være med til at gøre det til en festlig dag.

Bogen vil denne dag kunne købes, og bestilte bøger udleveres.

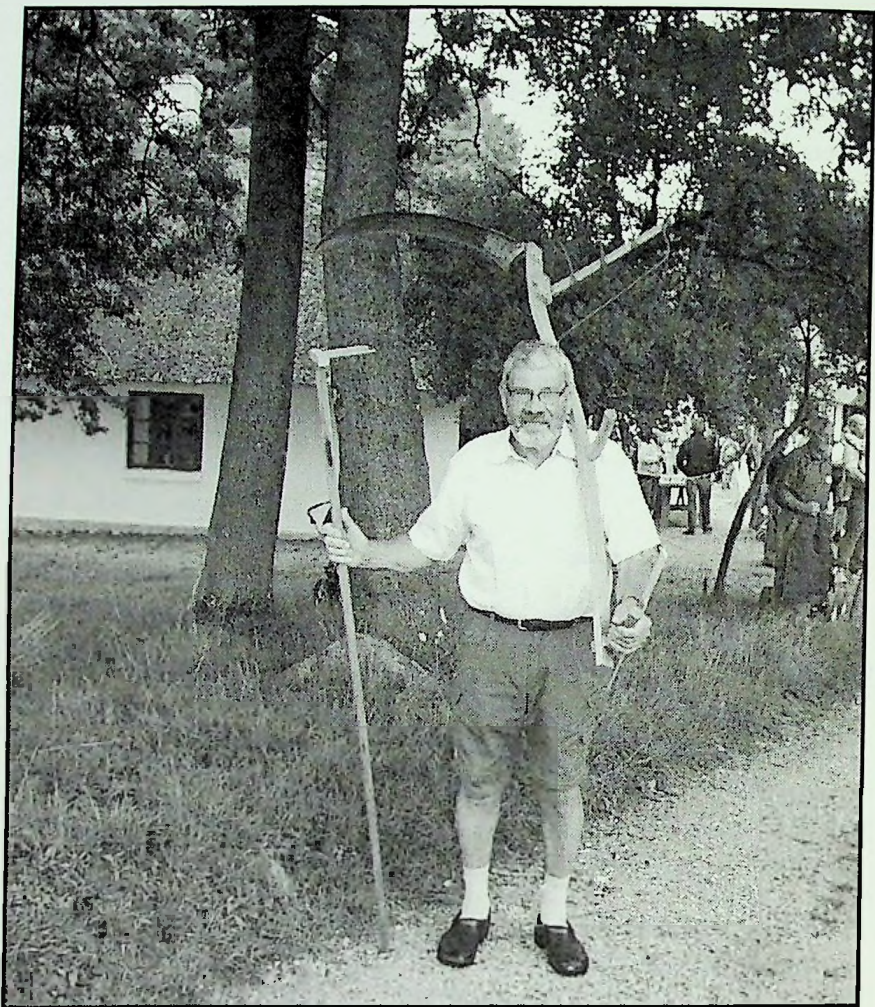
Receptionens vært: Hanne Just Pedersen

* november kl. 19.30. Lokalhistorisk aften

Sted: Silkeborg Museum.

Her vil de forskellige lokalhistoriske foreninger bidrage med små historier fra Silkeborgområdet.

* Se dato i avisen.

Valeur Sørensen på høstarbejde på Høgedal i 2008

Bestyrelsen består af

Vagn Lihn Kristensen, Anemonevej 7, 8600 Silkeborg

Anton Krogh, Violvej 12, 8600 Silkeborg

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg

Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg

Henning Due, Ørnsovej 23, 8600 Silkeborg

Hanne Just Pedersen, Ndr. Højmarksvej 25, 8600 Silkeborg

Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg